

Ужгородський національний університет

Кафедра наук про здоров'я

Терміни в системі громадського здоров'я

Термінологічний словник

Третя частина

м. Ужгород, 2020

Терміни в системі громадського здоров'я. Термінологічний словник. Третя частина. Колектив авторів. Ужгород, 2020 - 70 с.

Підготовлено відповідно до освітнього стандарту підготовки магістрів за спеціальністю «Громадське здоров'я», Переліку основних компетенцій фахівців громадського здоров'я Асоціації учбових закладів громадського здоров'я в Європейському регіоні (ASPHER) та основних оперативних функцій громадського здоров'я.

Авторський колектив: Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Брич В.В., Білак-Лук'янчук В.Й., Маркович В.П., Кручаниця В.В., Покотій Н.Й., Яцина А.Т., Іваць-Чабіна А.Ф., Фейса І.І., Гуцол І.Я., Дуб М.М., Костенко С.К., Левенець Н.Г., Кабацій Н.О., Левко Л.В.

Рецензенти:

Любінець О.В. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Львівського національного медичного університету ім. Д.Галицького МОЗ України

Голованова І.А. - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з біостатистикою Української медичної стоматологічної академії МОЗ України

Затверджено на засіданні редакційно-видавничої ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 16.12.2019 року, протокол №9

Затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 19.12.2019 року, протоколу №12

Розраховано на магістрів та працівників сфери громадського здоров'я.

© Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Брич В.В., Білак-Лук'янчук В.Й., Маркович В.П., Кручаниця В.В., Покотій Н.Й., Яцина А.Т., Іваць-Чабіна А.Ф., Фейса І.І., Гуцол І.Я., Дуб М.М., Костенко С.К., Левенець Н.Г., Кабацій Н.О., Левко Л.В..

Зміст

Вступ.....	4
Терміни з моніторингу та оцінки.....	5
Терміни із психічного здоров'я	26
Українська мова в діловому спілкуванні	45
Словник епохи коронавірусу	58
Література	65

ВСТУП

«Уточнюйте значення слів і ви звільните
людство від половини його помилок»
Рене Декарт

Проблема єдності термінології, що використовується в галузі соціальної медицини, громадського здоров'я, організації та економіки охорони здоров'я, набула в останні роки особливого значення.

Це пов'язано передусім із тим, що охорона здоров'я є предметом постійної уваги і турботи держави та суспільства, пріоритетним напрямом соціальної політики. Стратегічні напрями розбудови сфери громадського здоров'я в нашій державі визначені документами ВООЗ та низкою законодавчих актів державного рівня.

Крім того, в межах медичної науки, теж виникають суперечки, дискусії, коли постає питання щодо використання відповідної термінології.

У джерелах наукової медичної інформації, які видаються з даної проблеми в Україні, у близькому і далекому зарубіжжі, зустрічаються різні варіанти тлумачення однакових термінів, що призводить до термінологічної плутанини, ускладнює працю науковців та практичних працівників сфери громадського здоров'я, а також установ, які використовують у своїй роботі цю термінологію. Вірогідність неправильного розуміння або взаємного непорозуміння існує у видах людського спілкування.

Третя частина термінологічного словника присвячена термінам з моніторингу та оцінки та термінам, які використовуються в психічному здоров'ї. Розділ словника присвячено термінам, які використовуються у діловому спілкуванні.

ТЕРМІНИ З МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ

Аналіз	Певний етап оцінювання, що полягає в інтерпретації й зіставленні даних з використанням відповідних технік. Аналіз являє собою процес розкладання цілого на частини з метою дослідження причин результатів, що спостерігаються.
Аналіз витрат-корисності	Порівняння вигід, отриманих завдяки впровадженню проекту або програми, з ресурсами, що були використані для їх досягнення. Особливістю аналізу витрат-корисності є те, що задіяні ресурси та отримані вигоди представлені в грошових одиницях. Прикладом такого аналізу може бути порівняння коштів, задіяних у проекті з профілактики певного захворювання, з економією, яку в майбутньому можна буде отримати за рахунок зниження захворюваності.
Аналіз витрат-результативності	Аналіз результативності витрат порівнює співвідношення витрат проекту або програми та досягнутих цілей між різними програмами або різними видами заходів. Його відмінністю від аналізу витрат-корисності є те, що результати розраховуються не в грошовому еквіваленті, а за допомогою інших одиниць, наприклад, кількості врятованих життів або випадків попереджених захворювань. Аналіз результативності витрат є допоміжним інструментом в процесі прийняття рішень. Він визначає найбільш економічно ефективний спосіб досягнення зазначених цілей. У процесі оцінювання цей інструмент може бути застосований для обговорення економічної ефективності проекту або програми. Він дає змогу порівняти політики, програми і проекти, а також представити та визначити найбільш вигідну альтернативу для досягнення результату за оптимальної вартості.
Аналіз конкретних ситуацій	Методологічний підхід, який описує конкретну ситуацію чи подію щодо визначеного об'єкта, та передбачає збір даних (проведення інтерв'ю, спостереження, анкетування) на визначеній

	території чи в рамках проекту або програми для вивчення окремих типових випадків. Результати дослідження завдяки аналізу конкретних ситуацій застосовують з метою звітування стейкхолдерам, підготовки рекомендацій для вдосконалення проекту або програми, обміну набутим досвідом. Аналіз конкретних ситуацій часто застосовують з метою збору якісних даних, щоб підсилити висновки, отримані на основі аналізу кількісних даних.
Аналіз ризиків	Аналіз або оцінка чинників, що мають або можуть мати вплив на успішне досягнення поставлених цілей проекту або програми. Передбачає докладне вивчення потенційних небажаних і негативних наслідків в рамках заходів реалізації проекту або програми, а також визначення рівня ймовірності впливу визначених ризиків.
Атрибуція / встановлення причинно-наслідкових зв'язків	Визначення причинно-наслідкового зв'язку між конкретними заходами та наявними чи очікуваними змінами.
Аудит	Сукупність заходів, вжитих з метою визначення, чи відповідає діяльність та організаційні процедури попередньо визначеним вимогам, процедурам та правилам. Аудит допомагає організації досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінювання і підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та процесів управління проектом або програмою. Внутрішній аудит проводить підрозділ, який звітує керівництву, в той час як зовнішній аудит здійснює незалежна організація.
Базове дослідження	Опис ситуації перед початком заходів проекту або програми та вимірювання значень ключових показників. Результати базового дослідження слугують основою для порівняння та визначення результативності проекту або програми.
Бенефіціари	Окремі особи, групи чи організації, які прямо або побічно отримують вигоду від реалізації проекту або програми.

Бенчмаркінг	Метод аналізу інформації, що полягає в порівнянні діяльності, результатів діяльності та застосованих методів проекту або програми з наявними еталонами, тобто передовими, найбільш ефективними і результативними технологіями, підходами і методами роботи, найкращими результатами. Бенчмаркінг застосовують під час пошуку додаткових можливостей для підвищення ефективності та результативності проекту або програми, оскільки цей метод дозволяє визначити, чи можна досягати результатів краще, ніж це робилося досі.
Валідизація	Процес визначення ступеня валідності методів збору даних та інструментарію.
Визначення оцінюваності	Дослідження, що дає змогу визначити можливості/базові показники/критерії, за якими буде здійснюватись оцінювання проекту або програми. Таке дослідження проводять на етапі раннього огляду запропонованого проекту чи програми для того, щоб упевнитись, чи їхні цілі є реалістичними, а результати – вимірюваними. Воно також дає розуміння, чи оцінювання буде корисним для менеджерів програми або відповідальних за вироблення політики та яким чином; чи реалістичним є проведення оцінювання.
Вимірювання	Процедура визначення кількісних показників об'єкта чи події, що досліджується. Вимірювання реалізується через систему індикаторів. Якість вимірювання визначається через оцінку надійності та валідності інструментів вимірювання.
Вимірювання результатів	Система вимірювання успіху проекту або програми щодо досягнення цілей, завдань та виконання запланованих заходів.
Висновки	Твердження, які узагальнюють результати оцінювання та вказують на фактори успіху і невдач оцінюваних проекту або програми, при цьому особлива увага приділяється запланованим та незапланованим результатам та впливу, і в більш загальному плані стосується сильних та слабких сторін проекту або програми.

Відповідність Релевантність	/ Один із критеріїв оцінювання, за яким аналізують узгодженість діяльності, продуктів та кінцевих результатів проекту або програми із вимогами бенефіціарів, політикою (стратегією) організацій, потребами держави та глобальними пріоритетами.
Внесок/вхідні ресурси	Фінансові, людські та матеріальні ресурси, що використовуються для реалізації проекту або програми.
Внутрішнє оцінювання	Оцінювання, що проводить спеціаліст/відділ організації, відповідальної за впровадження проекту або програми. Зазвичай внутрішні фахівці з оцінювання не є безпосередніми виконавцями проекту або програми, проте вони підпорядковані керівникам організації, тоді як зовнішні фахівці з оцінювання є незалежними і від об'єкта оцінювання (проекту або програми), і від самої організації. Якщо зовнішнє оцінювання зазвичай сфокусоване на результатах (outcomes) проекту/програми для клієнтів, то внутрішнє оцінювання частіше покликане дати відповідь на конкретні питання менеджерів або оцінити результативність проекту або програми.
Вплив	Результат або ефект, зумовлений або пов'язаний з реалізацією проекту або програми. Термін «вплив» часто застосовують для позначення сумарного ефекту проекту або програми, який відбувається в середньостроковій або довгостроковій перспективі, і може бути запланованим чи незапланованим, позитивним або негативним.
Вплив на інституційний розвиток	Наслідки впровадження проекту або програми, які посилюють або послаблюють спроможність країни чи регіону використовувати людські, фінансові та природні ресурси більш ефективно, послідовно і справедливо. Такий вплив можливий через: 1) покращення інституційних механізмів, їх визначення, стабільність, прозорість, передбачуваність, а також обов'язковість їх застосування, і/або 2) узгодження місії та інституційної спроможності організації з її функціями, визначеними цими механізмами. Такий

	вплив може включати заплановані і незаплановані наслідки.
Встановлені факти	Доведені твердження щодо проекту або програми, які базуються на емпіричних даних. Встановлені факти включають опис та візуальні представлення даних, але не інтерпретацію, судження, висновки.
Дані	Інформація, яку збирає та аналізує дослідник, є основою для визначення результатів дослідження та базою для висновків і рекомендацій за результатами дослідження. Дані поділяються на два основні типи: кількісні та якісні.
Джерела перевірки	Опис того, де і в якій формі можна знайти інформацію про досягнення стратегічної мети, виконання завдання (завдань) проекту, наявні результати. Вони повинні містити докладну інформацію про те, яким методом збору слід користуватися, хто відповідальний, як часто слід збирати інформацію і про неї доповідати.
Діяльність	Ряд заходів, під час яких відбувається залучення ресурсів (фінансових, матеріальних, людських, технічної допомоги та ін.) з метою створення продуктів та досягнення конкретних результатів проекту чи програми.
Експериментальний дизайн дослідження	Модель дослідження, що вважається найбільш надійною для встановлення результативності проекту або програми; для її застосування використовують випадковий відбір до кожної з груп: групи впливу та контрольної групи. Відмінності в показниках між групою впливу та контрольною групою показують ефект від проведення проекту або програми. Найбільш повним та надійним варіантом застосування експериментально дизайну є проведення вимірювання для обох груп до та після реалізації проекту або програми. За такого підходу фахівець з оцінювання може прослідкувати зміни в обох групах та визначити, які з них були зумовлені зовнішніми факторами (наприклад, політикою держави, впливом інших проектів), а які є наслідком роботи проекту або програми.
Ефект	Заплановані чи незаплановані зміни, пов'язані прямо

	чи опосередковано з реалізацією проекту або програми.
Ефективність / економічна ефективність	Співвідношення витрачених ресурсів і досягнутих результатів. Дає відповідь на питання, чи використовуються ресурси оптимально та чи такі ж результати, за умови забезпечення належної якості, можуть бути досягнуті з використанням меншої кількості ресурсів.
Завдання	Конкретне твердження, що є детальним описом бажаного результату програми. Завдання означає кінцеві результати, яких потрібно досягти, а не процеси чи заходи, які треба впровадити.
Засвоєні уроки	Узагальнення, засновані на результатах оцінювання проекту або програми, що дозволяють абстрагуватися від конкретних обставин до більш загальних ситуацій. Зазвичай засвоєні уроки виділяють сильні і слабкі сторони у розробці та реалізації проекту або програми, що впливають на їх продуктивність та подальші результати. Засвоєні уроки мають бути враховані під час наступного циклу планування проекту або програми або під час розробки подібних проектів або програм.
Захід	Конкретна дія або комплекс дій (наприклад, проект або програма), спрямовані на досягнення позитивних ефектів на користь цільових груп (наприклад, зниження ризику зараження ВІЛ, підвищення якості надання послуг). Особливістю терміну Intervention є те, що він не має прямого відповідника в українській мові, а тому залежно від контексту може означати проект, діяльність, дію, захід в контексті проекту або програми.
Захід з розвитку	Інструмент партнерської підтримки для сприяння розвитку організації, громади, регіону, країни. Прикладами заходів з розвитку можуть бути проекти, програми з розбудови громадянського суспільства.
Зацікавлені сторони / Стейкхолдери	Особи і організації, що зацікавлені в проекті або програмі та його наслідках, але не є його клієнтами. Зацікавлені сторони поділяють на першочергових та другорядні. Першочергові - люди або групи, на яких

	<p>заплановані заходи матимуть прямий вплив. До основних стейкхолдерів відносять як тих, хто отримає вигоду від імплементації проекту або програми, так і тих, на кого проект або програма вплине негативно. До першочергових зацікавлених сторін найчастіше належать окремі соціальні чи етнічні групи, представники вразливих груп, на яких спрямовані заходи проекту або програми, а також розробники політики та представники організацій, на яких спрямовані заходи з адвокації. Другорядні зацікавлені сторони - люди або групи, на яких заплановані заходи матимуть непрямий вплив (позитивний або негативний). До другорядних стейкхолдерів належать особи, що наближені до бенефіціарів (батьки, родичі, діти, друзі); особи, що є посередниками у наданні послуг (представники соціальної сфери (вчителі, лікарі), соціальні працівники, волонтери); особи, чия професійна діяльність або життя можуть змінитися в результаті реалізації проекту або програми. Наприклад, реалізація програми з попередження домашнього насильства може вимагати проходження додаткових тренінгів для представників міліції, а рішення щодо розміщення притулку для бездомних може вплинути на життя мешканців району. Ключові стейкхолдери можуть належати до груп першочергових та другорядних стейкхолдерів, при цьому вони мають вплив на якість надання послуг та результативність проекту або програми. До ключових стейкхолдерів можна зарахувати як керівника організації, так і надавача послуг, що працює в цій організації, оскільки обидві особи мають вагомий вплив на якість надання послуг.</p>
Зворотній зв'язок	<p>Передача інформації, отриманої в результаті оцінювання. Залежно від мети зворотній зв'язок може включати в себе збір і поширення результатів, висновків, рекомендацій та засвоєних уроків.</p>
Змішані методи	<p>Використання як кількісних, так і якісних методів збору даних в оцінюванні.</p>
Індикатор продукту	<p>Індикатор, що відповідає рівню продуктів в логічній</p>

	структурі проекту або програми та відображає обсяг, якість та своєчасність створення товарів чи надання послуг.
Інструменти збору даних	Способи та прийоми, що застосовуються для визначення джерел інформації та збору даних в процесі оцінювання. У якості прикладів можна розглянути формалізовані та неформалізовані інтерв'ю, спостереження, опитування, фокус-групи, експертні оцінки, дослідження конкретних ситуацій (case study), огляд літератури.
Каузальність / причинно-наслідковий зв'язок	Взаємозв'язок між результатами та заходами, вжитими для їх досягнення, або зв'язок між остаточними результатами та їх впливом на бенефіціарів.
Квазіекспериментальний дизайн дослідження	Модель дослідження, заснована на порівнянні декількох подібних (але не тотожних) груп, при цьому одна група знаходиться під впливом проекту або програми (група впливу), а інша – ні (порівняльна група). Відмінності цих груп показують результативність та вплив проекту або програми. Квазіекспериментальний дизайн є подібним до експериментального дизайну, проте вважається не таким надійним методом дослідження, оскільки набір до групи впливу та порівняльної групи проводиться не випадковим чином перед початком виконання проекту або програми (як при використанні експериментальної моделі), а шляхом підбору об'єктів (людей, організацій, регіонів), що за своїми характеристиками є подібними до групи впливу. Як і при використанні експериментального дизайну, найбільш повні дані можуть бути отримані при проведенні дослідження обох груп до та після впливу проекту або програми.
Кінцевий результат	Зміни, спричинені діями та заходами на певному етапі проекту або програми. Наприклад, до кінцевих результатів можна зарахувати зміни в поведінці або знаннях цільової групи, зменшення рівня захворюваності, покращення умов життя тощо. Кінцеві результати поділяються на заплановані та

	незаплановані; незаплановані кінцеві результати можуть бути як позитивними, так і негативними.
Контактна особа / координатор	Особа, відповідальна за координацію роботи різних відділів або груп з приводу конкретної теми/напрямку.
Контрольна група	Група, яка не є об'єктом впливу проекту або програми, але має такі ж характеристики, що й група впливу проекту або програми, що уможливорює порівняння показників обох груп. На основі цього порівняння роблять висновок про результативність проекту або програми. До контрольної групи об'єкти потрапляють шляхом випадкового відбору перед початком виконання проекту або програми, при цьому кожен з об'єктів відбору має рівні шанси потрапити як до контрольної, так і до експериментальної груп. Про контрольну групу доцільно говорити при використанні експериментального дизайну, тоді як при застосуванні квазіекспериментального дизайну використовують поняття порівняльної групи.
Логіко-структурна матриця	Інструмент планування, моніторингу і оцінювання, що дає змогу отримати стандартизовану консолідовану інформацію про проект, його логіку та узгоджується на етапі планування з усіма залученими сторонами. Схематичне відображення логічної структури проекту або програми, здебільшого представлене у формі таблиці, в якій узагальнено, що в проекті планується досягти та яким чином (мета, цілі, завдання, вхідні ресурси, продукти, кінцеві результати, вплив), а також зазначені головні припущення.
Логіко-структурний підхід	Систематичний аналітичний процес для планування та управління проекту, спрямованого на досягнення цілей. В ньому використовується логіко-структурна матриця для розробки, планування та впровадження проектів. Цей підхід передбачає визначення таких ключових елементів, як вклад, продукти, заходи, результати, вплив та їхні причинно-наслідкові зв'язки, показники та припущення щодо ризиків, які можуть вплинути на успіх або невдачу проекту або

	програми.
Логічна структура	Інструмент управління, призначений для вдосконалення плану дій/заходів, як правило, на рівні проекту. Це різновид логічної моделі, що визначає стратегічні елементи проекту або програми (початкові ресурси (внески), продукти, кінцеві результати, вплив), їхні причинно-наслідкові зв'язки, ключові показники та припущення або ризику. Логічна структура полегшує планування, виконання та оцінювання дій з розвитку. Синоніми: логічна матриця, логічна рамка, логічна структура, логіко-структурна матриця.
Мета	Загальне твердження, що описує бажану ситуацію (наприклад, поліпшення добробуту громадян країни), якої можна досягти тільки завдяки об'єднанню зусиль чи кількох проектах або програмах.
Мета-оцінювання	Різновид оцінювання, що проводиться з метою перевірки якості вже проведеного оцінювання та роботи фахівців з оцінювання, дотримання стандартів якості при проведенні оцінювання. Термін також вживається для позначення узагальнюючого аналізу результатів подібних оцінювань.
Моніторинг	Процес регулярного збирання та аналізу кількісних та якісних даних за попередньо визначеними показниками з метою сприяння вчасному виробленню рішень, забезпечення підзвітності та створення основи для навчання в рамках проекту або програми. Здійснення моніторингу дозволяє акумулювати необхідну для оцінювання інформацію.
Моніторинг результатів	Відстеження індикаторів, які відображають рівень досягнення очікуваних результатів проекту чи програми. Моніторинг результатів не передбачає

	причинно-наслідкового зв'язку; зміни результатів можуть бути пов'язаними з будь-якими факторами, не лише з конкретною програмою чи заходом.
Надійність	Характеристика даних, що полягає в їх стійкості (тобто повторюваності за різних умов) та базується на якості інструментарію, процедур збору та аналізу даних. Кількісні дані вважаються надійними, якщо результати відтворюються при повторному застосуванні методології дослідження у подібних умовах. Надійність якісних даних забезпечується за допомогою триангуляції та ряду інших методів.
Найкращі практики	Досвід використання методів, підходів та інструментів в управлінні та плануванні, що впродовж певного часу засвідчили свою ефективність та успішність для застосування щодо однієї і тієї ж проблеми за подібних обставин.
Наскрізні питання	Питання, які впливають на всі проблемні точки в межах свого контексту. В основному, наскрізні питання охоплюють такі теми, як гендерні питання, навколишнє середовище тощо. Під час оцінювання проекту або програми, наскрізні (або горизонтальні) питання визначають відносно впливу, а не продуктів. Наприклад, оцінювання проекту з розвитку підприємництва має включати також інформацію про позитивний або негативний вплив на жінок. При підготовці звіту за результатами оцінювання проекту або програми, бажано, щоб наскрізні питання були зведені в окремий документ і додані до звіту.
Неекспериментальний дизайн дослідження	Модель дослідження, в рамках якої не проводиться порівняння груп, а наслідки роботи проекту або програми встановлюються за допомогою інших методів (наприклад, опитування залучених сторін).
Обсяг робіт	Письмовий опис цілей, завдань, методів, результатів та графіка проведення оцінювання.
Операційне дослідження	Дослідження, що спрямоване на визначення та вирішення проблем, які виникають в процесі виконання проекту або програми. Метою операційного дослідження є підвищення якості

	<p>послуг, що надаються постачальниками, ефективності і результативності проекту або програми, а також наявності, доступності та прийнятності послуг для їх користувачів.</p>
Оцінне мислення	<p>Вміння аналізувати і критично оцінювати аргументи та докази (наприклад, збирати й інтерпретувати дані та інформацію, генерувати і перевіряти гіпотези, синтезувати і систематизувати інформацію). У масштабі організації оцінне мислення є одним із різновидів рефлексивної практики, що передбачає використання систематично зібраних даних для інформування про організаційну діяльність. Ключові компоненти оцінного мислення включають: формулювання питань та визначення даних, які необхідні для з'ясування цих питань; збір відповідних даних за певною системою/методологічними підходами; аналіз даних; поширення результатів проведеного дослідження; розробка стратегій для подальшої роботи із результати оцінювання проекту або програми. Оцінне мислення може бути застосовано до багатьох організаційних функцій (наприклад, розвиток місії, HR прийняття рішень, зв'язок/реклама) в додачу до розробки і реалізації програм.</p>
Оцінюваність	<p>Ступінь, щодо якого діяльність проекту або програми може бути оцінена в достовірний та надійний спосіб.</p>
Оцінювання	<p>Процес, який може бути несистемним, зі збору інформації, її аналізу та формування суджень на його основі. Термін Assessment має певні відмінності від терміну Evaluation – останній використовується як конкретний термін в рамках проектного менеджменту (щодо оцінювання проектів та програм), тоді як Assessment є словом загального вжитку.</p>

Оцінювання	<p>Систематичне і об'єктивне дослідження, що може проводитися на різних етапах проекту або програми(проектування, впровадження, завершення). Метою оцінювання є визначення ступеня досягнення цілей, рівня розвитку, ефективності, результативності, впливу та стійкості результатів проекту або програми. Оцінювання надає інформацію, що є достовірною і корисною, дозволяє інтегрувати засвоєні уроки та залучити до процесу прийняття рішень як бенефіціарів, так і донорів, слугує основою для управлінських рішень, удосконалення проекту або програми. Оцінювання також є складовою процесу визначення вартості або значення діяльності проекту або програми.</p>
Оцінювання <i>ex-ante</i> / передоцінювання	<p>Оцінювання, що проводять до початку впровадження проекту або програми. Метою цього типу оцінювання є визначення, чи правильно було визначено проблему, на вирішення якої спрямовано проект або програму, чи відповідають цілі проекту або програми та способи їх досягнення потребам, чи достатніми є наявні ресурси та чи правильна логіка закладена в процес досягнення змін.</p>
Оцінювання <i>ex-post</i> / постоцінювання	<p>Різновид оцінювання, що проводиться через кілька років після завершення проекту або програми. Оцінювання <i>ex-post</i> має на меті з'ясувати, які фактори вплинули на досягнення/недосягнення успіху, оцінити сталість результатів та впливу проекту або програми, а також надати рекомендації для майбутніх проектів або програм. Таке оцінювання загалом ставить перед собою більш широкий спектр питань в порівнянні з підсумковим оцінюванням (<i>summative evaluation</i>), яке частіше сфокусоване на визначенні результативності проекту або програми.</p>
Оцінювання впливу	<p>Систематичне вивчення змін, які стали наслідком конкретних заходів, здійснених в рамках проекту або програми. Як правило, оцінювання впливу включає в себе збір вихідних даних для групи втручання та контрольної групи на початку проекту або програми, а також збір даних після завершення</p>

	<p>проекту або програми.</p>
<p>Оцінювання процесу</p>	<p>Різновид оцінювання, який сфокусований на процесі реалізації проекту або програми та включає в себе оцінювання доступу до послуг, їх якість, рівень задоволеності споживачів, підхід до управління проекту або програми тощо. Оцінювання процесу може дати розуміння культурного, соціально-політичного, юридичного, економічного контекстів, що можуть вплинути на імплементацію проекту або програми. Існує підхід, за яким терміни Формуючого оцінювання та оцінювання процесу вживають як синоніми (наприклад, Road to Results, Linda Morra Imas, Ray Rist). В інших джерелах, попри деяку подібність між цими різновидами оцінювання (проведення під час імплементації проекту або програми, можливість отримання актуальної інформації щодо реалізації проекту або програми), говорять про відмінності між ними. Так, оцінювання процесу дає розуміння того, яким чином проект або програма досягає поставлених цілей, а інформація, отримана під час такого оцінювання допомагає інтерпретувати результати та є корисною для планування подібних проектів або програм. Тоді як формуюче оцінювання частіше покликане надати інформацію, що допоможе внести зміни до дизайну проекту або програми задля досягнення кращого результату. Якщо в результаті оцінювання процесу були виявлені недоліки в реалізації проекту або програми, рекомендується проведення формуючого оцінювання з більш детальним розглядом проблеми та її причин. Існує думка, що оцінювання процесу та ex-ante оцінювання є різновидами формуючого оцінювання. Обидва типи оцінювання сприяють результативності проекту або програми, дають можливість зрозуміти, які фактори можуть потенційно впливати на успіхи/невдачі проекту або програми.</p>

Оцінювання результатів	Оцінювання, що визначає, наскільки заходи чи проекту або програми вплинули на досягнення цілей, а також до яких запланованих і незапланованих кінцевих результатів привела програма.
Партисипативне оцінювання / оцінювання із залученням зацікавлених сторін	Різновид оцінювання, за якого до проведення оцінювання залучаються зацікавлені сторони – менеджери проекту або програми, постачальники послуг, представники партнерських організацій, бенефіціари. Залучення зацікавлених сторін відбувається на всіх етапах проведення оцінювання: при плануванні, зборі та аналізі інформації, формулюванні висновків та рекомендацій, розповсюдженні результатів оцінювання. Партисипативне оцінювання сфокусоване на інформаційних потребах зацікавлених сторін і, в меншій мірі, на потребах донорів. Фахівець з оцінювання за такого підходу є скоріше фасилітатором, дизайн оцінювання є більш гнучким, частіше використовуються неформальні методи збору даних. Партисипативне оцінювання частіше використовується в проектах або програмах розвитку, особливо на рівні громади.
Підвищення спроможності (розвиток потенціалу)	Процес, за допомогою якого індивіди, групи, організації та країни розвивають, збільшують і організують свої ресурси, знання та процедури управління, що в сукупності виражається в їх здатності (індивідуально і колективно) реалізовувати конкретні завдання, формулювати цілі й досягати їх.
Підзвітність	Відповідальність за прийняття рішень та використання ресурсів, а також зобов'язання довести, що робота була проведена відповідно до узгоджених правил та стандартів; неупереджене і точне повідомлення про результати виконання відповідно до своєї ролі чи планів.
Підсумкове оцінювання	Тип оцінювання, що проводять наприкінці проекту чи програми або певного етапу впровадження з метою визначення рівня досягнення очікуваних результатів. Таке оцінювання дає змогу отримати інформацію щодо досягнень та значимості проекту

	чи програми.
План з моніторингу та оцінювання	Довгострокова стратегія зі збору, аналізу та використання інформації/даних для забезпечення підзвітності та управління проекту або програми. Такий план, як правило, містить інформацію про заходи з МіО, які мають бути здійснені; які дані необхідні, та яким чином їх буде зібрано; опис ролей та обов'язків у виконанні заходів з МіО; інформацію про те, як дані буде використано з метою підзвітності та управління проекту або програми.
Показник/індикатор	Кількісний або якісний фактор (змінна), який забезпечує простий і надійний спосіб вимірювання досягнень проекту або програми, відображає зміни, пов'язані з проектом або програмою, або допомагає оцінити діяльність виконавця проекту або програми.
Порівняльна група	Група, яка не є об'єктом впливу проекту або програми, але має подібні характеристики, що і група впливу проекту або програми; подібність характеристик дає можливість порівняння показників обох груп та винесення висновку щодо результативності проекту або програми. До порівняльної групи об'єкти потрапляють шляхом цільового відбору: фахівець з оцінювання формує/відбирає порівняльну групу на основі її подібності до групи впливу. Про порівняльну групу доцільно говорити при використанні квазіекспериментального дизайну, тоді як при застосуванні експериментального дизайну використовують поняття контрольної групи.
Проект	Діяльність, спрямована на досягнення конкретних цілей за наявності певних ресурсів та в певних часових рамках, часто в межах ширшої програми.
Продукт	Усі товари, послуги, кількісні і якісні здобутки, що їх отримує бенефіціар у процесі виконання проекту або програми за рахунок залучених людських, матеріальних та організаційних ресурсів. До продуктів роботи проекту або програми зараховують кількість наданих консультацій, проведених тренінгів тощо.
Результат	Наслідок діяльності проекту або програми

		(включаючи продукти, кінцеві результати та вплив), запланований або незапланований, позитивний або негативний. За визначенням OECD результати розглядають як сукупність всіх наслідків проекту або програми, тоді як існують інші підходи, за якими термін Результат (Result) вживають як синонім до терміну Кінцевий результат (Outcome).
Результативність		Ступінь досягнення кінцевих результатів, тобто співвідношення між фактичними і запланованими результатами діяльності. Поняття «результативності» належить до кінцевих, соціально значущих результатів діяльності проекту або програми (outcomes). Оцінка результативності передбачає отримання відповіді на питання, чи було досягнуто заплановані цілі і як співвідносяться кінцеві результати проекту або програми із запланованими. Результативність показує ступінь досягнення поставлених цілей і завдань. Питання про результативність складається з двох частин. Перша: чи досягнуто мету проекту або програми? Друга: чи є досягнення цілей саме результатом реалізації проекту або програми?
Результативність ідеальних умов	3	Ступінь досягнення очікуваних результатів за ідеальних умов у підконтрольному середовищі.
Рекомендації		Пропозиції, сформульовані на основі встановлених фактів та висновків дослідження та спрямовані на підвищення якості, результативності і ефективності проекту або програми.
Самооцінювання		Вид оцінювання, яке здійснюють самі виконавці проекту або програми. Таке оцінювання спрямоване на характеристику програмних процесів і досягнутих результатів.
Спроможність/ Потенціал		Матеріальні, управлінські та аналітичні надбання (знання, ресурси, системи і мережі) індивідів, груп, організацій та держав, що в сумі виявляються у здатності (індивідуально та колективно) реалізовувати конкретні завдання, виконувати функції, розв'язувати проблеми, ставити цілі та досягати їх.
Сталість		Ймовірність збереження позитивних ефектів,

	<p>політична та фінансова підтримка результатів проекту або програми після припинення надання вхідних ресурсів (фінансування, матеріалів, навчання) зі сторони донорів/організацій, що впроваджували проект або програму, а також забезпечення довгострокових вигод від проекту або програми. Залежно від контексту термін може вживатися у значенні життєздатність (наприклад, життєздатність результатів), стійкість (наприклад, стійкість ефектів) тощо.</p>
<p>Стандарти оцінювання</p>	<p>Система стандартів професійного оцінювання, що дозволяє визначити якість оцінювання та стимулює розвиток культури професійного оцінювання. Стандарти оцінювання проекту або програми були розроблені американським Об'єднаним комітетом зі стандартів оцінювання в освіті (AJCSEE), який став базовим документом для професійних асоціацій з оцінювання в усьому світі. До нього увійшов список із тридцяти стандартів, які відображають ключові характеристики якісного оцінювання та можуть бути згруповані у чотири підгрупи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стандарти практичності (визначення головних зацікавлених осіб, поширення звіту, вплив оцінювання); • стандарти здійсненності (практична методика, політична доцільність, економічна ефективність); • стандарти доречності (на кого орієнтоване оцінювання, повна та неупереджена експертиза, розкриття отриманих даних, конфлікт інтересів, податкова відповідальність); • стандарти точності (документація програми, аналіз навколишнього оточення, опис цілей і завдань, достовірні інформація, аналіз кількісної та якісної інформації, обґрунтовані висновки, неупереджене складання звіту, мета – оцінка). Стандарти оцінювання є важливим документом для планування та реалізації оцінювання проекту або програми, та необхідним критерієм оцінювання якості зусиль, докладених для здійснення оцінювання відповідно до міжнародних стандартів і вимог.

Схвалення	Загальне оцінювання доцільності, можливості реалізації та потенційної сталості, що здійснюється до прийняття рішення про фінансування. Прикладами є аналіз витрат-корисності, аналіз витрат-результативності, мета-аналіз та ін.
Схема МіО	Чітка структура моніторингу і оцінювання, узгоджена усіма зацікавленими сторонами впродовж початкової фази проекту або програми. Документ слугує планом виконання моніторингу і оцінювання проекту та має дати відповідь на такі питання: <ul style="list-style-type: none"> • Що є предметом моніторингу та оцінювання? • Хто відповідальний за проведення заходів з МіО? • Коли планується проведення МіО? • Якою є методологія МіО? • Які ресурси необхідні та якими є їх джерела?
Теорія змін	Уявлення про те, яким чином проект або програма досягатиме результатів, а також які припущення закладені в його основу. Попри однакову мету теорії змін та логічної структури – описати процес досягнення результату, вони дещо відрізняються. Ключовою відмінністю є те, що теорія змін показує, чому і як будуть досягнуті зміни, якою є логіка перетворення внеску, діяльності та продуктів у кінцеві результати та вплив, теорія змін відображає уявлення виконавців проекту або програми про те, «яким чином влаштований світ» і як конкретна проблема може бути вирішена.
Триангуляція	Аналіз та використання даних, отриманих з трьох чи більше джерел із використанням різних методів. Отримані дані можуть бути підтверджені чи відхилені, а недоліки будь-якого методу чи джерела даних можуть бути компенсовані за рахунок переваг іншого методу, що підвищує таким чином обґрунтованість і надійність отриманих результатів.
Управління проектом циклом	Сукупність дій та інструментів, що дає змогу краще розуміти завдання та функції, яких необхідно дотримуватися в процесі виконання проекту чи програми. Зазвичай складається з таких етапів: ідентифікація (визначення потреб), підготовка,

	визначення вартості, впровадження, оцінювання, завершення та засвоєння уроків.
Управління, орієнтоване на результат (УОР)	Стратегія управління, за якої всі задіяні сторони спрямовують свою діяльність та продукти на досягнення кінцевих результатів. Залучені сторони також використовують інформацію щодо вже досягнутих результатів при прийнятті рішень, виконанні та фінансуванні проекту або програми.
Фасилітатор	Особа, що допомагає членам групи результативно та ефективно провести зустріч/консультацію без нав'язування окремої думки чи рішення.
Фахівець з оцінювання	Особа, що спеціалізується на оцінюванні та в своїй діяльності керується стандартами оцінювання. В залежності від типу оцінювання, фахівці з оцінювання можуть бути внутрішніми (тобто працювати в команді, що відповідає за реалізацію проекту або програми), або зовнішніми (тобто бути незалежними від донора, або організації-виконавця проекту або програми). Окремо виділяють фахівців з оцінювання, що беруть участь у партисипативному оцінювання; їх роль у проведенні оцінювання полягає здебільшого у фасилітації оцінювання, а не його безпосередньому проведенні.
Фокус-група	Метод збирання даних, що базується на груповому обговоренні та дискусії, що виникає між учасниками дослідження з приводу теми, яку вивчають, та проводиться за заздалегідь визначеним сценарієм. Метод фокус-груп дає можливість фахівцям з оцінювання отримати якісну, а не кількісну інформацію, вивчити сприйняття, думки, отримати можливі рекомендації щодо подальших дій.
Формуюче оцінювання	Різновид оцінювання, в рамках якого досліджується процес реалізації проекту або програми. Основним завданням при проведенні формуючого оцінювання є пошук способу вдосконалення проекту або програми, визначення змін, які потрібно внести в його дизайн.
Ціль з розвитку	Запланований вплив у фізичному, фінансовому, інституційному, соціальному, екологічному вимірі на суспільство, громаду або групу людей через один

	або декілька проектів або програм.
Цільова група	Соціальні групи, організації чи особи, на користь яких здійснюють проект або програму. Цільова група включає в себе всіх осіб, на яких проект може мати позитивний вплив, тоді як конкретні особи, організації чи соціальні групи, які отримують вигоди від проекту або програми, є його бенефіціарами.
Цільове значення	Характеристика цілей проекту або програми, виражена вимірюваною величиною; бажаний показник у певний проміжок часу.

ТЕРМІНИ ІЗ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Абстиненція	патологічний стан, що виникає внаслідок раптового повного або часткового припинення приймання токсикоманічної речовини, яку раніше особа вживала регулярно. Характеризується психічними та сомато-неврологічними розладами. Клінічна картина та перебіг залежать від природи речовини, дози і тривалості її вживання. Прийняття невеликої кількості раніше вживаної речовини зменшує або знімає зовсім сомато-неврологічні та психічні розлади, що з'явилися при певному виді абстиненції. Абстиненція також може бути викликана позбавленням умовно закріпленого стимулу за відсутності зловживання психоактивною речовиною.
Абулія	синдром, що характеризується відсутністю ініціативи, спонтанності, різким зниженням потягів, апатією, повільністю мислення (брадифренія) та притупленням емоційних реакцій та реакцій на зовнішні подразники.
Агравация	навмисне перебільшення симптомів наявного захворювання. Агравацию слід відрізнити від симуляції (при останній демонструються ознаки насправді відсутньої хвороби).
Агресія	мотивована деструктивна поведінка, що суперечить нормам співіснування людей, завдає шкоди об'єктам нападу, приносить фізичну та моральну шкоду людям або викликає у них психологічний дискомфорт.
Алкоголізм	хронічне психічне захворювання, викликане зловживанням спиртними напоями, що характеризується патологічним потягом до алкоголю і виникненням фізичних та психічних порушень.
Амбівалентність	непогодженість, суперечливість декількох емоційних відношень, що одночасно відчуються до деякого об'єкта. Зазвичай спостерігається у разі шизофренії.

Амбітендентність	подвійна, суперечлива реакція на один подразник, подвійність вчинків, дій, рухів. Є наслідком емоційного розщеплення (амбівалентності).
Амбулаторна психіатрична допомога	це психіатрична допомога, що включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України "Про психіатричну допомогу", профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико - соціальну реабілітацію осіб, які страждають психічними розладами, в амбулаторних умовах.
Амнезія	розлад пам'яті у вигляді порушення здатності запам'ятовувати, зберігати і відтворювати інформацію.
Амнезія антероградна	порушення пам'яті на події, що відбувалися після початку захворювання або після моменту травми. При цьому мозок втрачає здатність передавати інформацію з пам'яті короткострокової в довгострокову. Може охоплювати різні за тривалістю періоди.
Амнезія ретроградна	зникнення з пам'яті подій, що передували причині, яка зумовила амнезію (черепно-мозкова травма, інсульт, епілептичний напад, отруєння, самоповішення та ін.), за кілька хвилин, днів і навіть тижнів.
Анксиолітики	психотропні препарати, що вибірково пригнічують почуття страху, емоційної напруженості, тривоги і занепокоєння.
Анорексія	патологічна втрата апетиту. Є загальним симптомом ряду нервово-психічних розладів. Нервова анорексія - емоційний розлад, що характеризується сильним страхом погладшати і внаслідок відсутності апетиту різкою втратою ваги, нав'язливим більшим занепокоєнням щодо своєї ваги, розладами образу тіла в такій мірі, що пацієнт «відчуває себе товстим», незважаючи на нормальну вагу або навіть тоді, коли він виснажений. Вражає переважно молодих жінок. При цьому використовується ними дієта або повне припинення прийому їжі в деяких випадках

	призводить до смерті.
Антидепресанти	психотропні лікарські засоби, які застосовують насамперед для лікування депресивних розладів різного генезу, а також інших хворобливих станів, серед яких: дистимія, тривожні розлади, хронічний біль, мігрень, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, залежності, розлади сну тощо). У хворих на депресію вони здатні поліпшити настрій, редукувати тугу, млявість, апатію, тривогу, занепокоєння, дратівливість, емоційне напруження, підвищити психічну активність; нормалізувати апетит, а також фазову структуру і тривалість сну.
Апатія	стан, що характеризується емоційною пасивністю, індиферентністю, притупленням почуттів, байдужістю до оточуючих подій, ослабленням спонукань та інтересів.
Афект	короткочасне, бурхливе переживання людини (гнів, лють, жах, відчай, раптова радість), що виникає, як правило, у відповідь на сильний подразник. У стані А. знижується здатність людини осмислювати значення своїх дій і керувати ними.
Афект патологічний	це хворобливий стан психогенного походження, що виникає в практично психічно здоровій людини, призводить до глибокого потьмарення свідомості та автоматичних безцільних дій. Патологічний афект встановлюється судово-психіатричною експертизою та є медичною підставою для визнання особи неосудною.
Афект фізіологічний	бурхлива емоційна реакція, що протікає без значного порушення свідомості, зі збереженою в цілому здатністю сприймати, адекватно розуміти ситуацію і контролювати свою поведінку.
Біполярний афективний розлад	це порушення психіки, що спричиняє різкі коливання настрою, включає в себе періоди емоційного піднесення (манія та гіпоманія) та пригнічення (депресія).
Відчуття	це відображення окремих властивостей предметів і явищ при безпосередній дії подразників на органи

	чуття.
Воля	свідоме регулювання людиною своєї поведінки (діяльності та спілкування), пов'язане з подоланням внутрішніх і зовнішніх перешкод. Здатність людини до самодетермінації і саморегуляції своєї поведінки і психічних явищ.
Галюцинації	розлад сприйняття, що виникає без наявності реального об'єкта і супроводжується переконаністю в тому, що даний об'єкт і в даному місці дійсно існує; це найбільш яскраві порушення процесу сприймання, які істотно змінюють поведінку людини і можуть бути хворобливими спонуканнями до дій.
Гіпоманія	порушення настрою, що нагадує манію, але меншої інтенсивності. Розлад характеризується стійким м'яким підйомом настрою, підвищеною енергійністю, активністю, і, як правило, супроводжується відчуттям благополуччя, фізичної та психічної продуктивності. Ця помірно виражена форма манії.
Госпіталізація	поміщення хворого в психіатричний стаціонар з метою лікування. Госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги добровільно – на її прохання або за її усвідомленою письмовою згодою. Особа може бути госпіталізована до закладу з надання психіатричної допомоги в примусовому порядку на підставах, передбачених законом, а також у випадках проведення експертизи стану психічного здоров'я особи або застосування до особи, яка страждає на психічний розлад і вчинила суспільно небезпечне діяння, примусового заходу медичного характеру на підставах та в порядку, передбачених законами України.
Девіантна поведінка	система вчинків або окремі вчинки, що суперечать прийнятим у суспільстві правовим чи моральним нормам. До основних видів відхилень у поведінці відносять: злочинність і кримінально не карається (непротівоправное) аморальну поведінку (систематичне пияцтво, користолюбство,

	розбещеність в сфері сексуальних відносин і т.п.).
Делірій	гостре порушення свідомості з дезорієнтацією і переживанням страху, зоровим галюцинозом, вираженим руховим збудженням нерідко з агресивними або суїцидальними діями. Найчастіше розвивається внаслідок зловживання алкоголем.
Деменція	це хронічний або прогресуючий синдром, при якому відбувається поступова деградація когнітивної функції (існує можливість мислити) у більшій степені, чим це реалізується при нормальному процесі старіння. Дане стан супроводжується зменшенням пам'яті, зовнішнім мишанням, розумінням, речами, здатністю орієнтуватися у часі, просторі і власній особистості, а також розглядати, пізнавати і розширювати. Ухудженні когнітивної функції часто дозволяють знижувати контроль над емоційними умовами та деградацією соціальних подій або мотивацій.
Деперсоналізація	стан, при якому людина відчуває себе як би поза реальністю, дивним чином зміненим, або відчуває, що його розум відокремився від тіла. Слабо виражена деперсоналізація нерідко зустрічається у абсолютно нормальних людей в стані стресу. Сильні прояви деперсоналізації спостерігаються при невроті страху, в стані дисоціації, депресії, а також при шизофренії та епілепсії (особливо при скроневої епілепсії).
Дереалізація	розлад психічної діяльності, при якому змінено сприйняття навколишнього; воно здається тьмяним, сірим, "не живим», звуки сприймаються приглушеними, доносяться як «крізь вату». При вираженій дереалізації може виникнути сумнів в реальності навколишнього світу. Дереалізація часто поєднується з деперсоналізацією і, як правило, супроводжується відчуттям розгубленості, здивування, станом безпорадності і тривоги.
Депресія	це психічний розлад, що характеризується

	депресивною тріадою: зниженням настрою, втратою здатності переживати радість (ангедонія), порушеннями мислення (негативні судження, песимістичний погляд на події тощо) і руховою загальмованістю. При депресії спостерігається знижена самооцінка, втрата інтересу до життя і звичної діяльності.
Дисимуляція	це форма прикидань, що протилежна симуляції. Дисимуляція є навмисним приховуванням існуючих у дійсності ознак психічної хвороби. При повній дисимуляції хворі навмисне заперечують у себе наявність психічних розладів як на час обстеження, так і в минулому. При частковій дисимуляції приховують лише окремі прояви психічної хвороби, а про інші хворі можуть відверто розповідати.
Дислексія	це порушення здатності до читання через проблеми з розпізнаванням мовних звуків і розумінням того, як вони співвідносяться з буквами і словами (декодування). Викликане ураженням або недорозвиненням мовних відділів ЦНС. Люди з дислексією мають нормальний інтелект і зазвичай мають нормальний зір.
Дисмнезія	зниження пам'яті, що відрізняється нерівномірністю, диспропорцією, коли значно страждають одні аспекти або види пам'яті при інтактності інших, або ж з'являються значні коливання стану пам'яті в залежності від різних обставин.
Дистимія -	тривала депресія непсихотического рівня з мінімальною вираженістю афективного розладу.
Дієздатність	здатність до діяльності, що передбачає право на вчинення дій юридичного характеру і відповідальність за вчинки.
Ейфорія	патологічно підвищений, але не напружений фон настрою з відтінком безхмарної радості, благодушності, без прискорення асоціативних процесів і підвищення продуктивності; характеризується бездіяльністю, пасивністю.. Емоції неадекватні ні оточуючій дійсності, ні

	фізичному стану хворого.
Емоції	особливий клас психічних процесів і станів, що відбивають значимість явищ і ситуацій, які впливають на індивіда в формі безпосереднього переживання (задоволення, радості, страху та ін.). Емоції служать одним з головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності і поведінки, спрямованих на задоволення актуальних потреб. Позитивні емоції виникають в разі відповідності проміжного або кінцевого результату очікуванням, негативні - при його невідповідності. Проявляючись у відповідь на вплив життєво важливих обставин, в залежності від особистісних якостей людини емоції можуть або стимулювати, або пригнічувати активність індивіда.
Ілюзія	помилкове сприйняття будь-якого реально існуючого об'єкта або сенсорного стимулу. Ілюзії можуть мати місце у багатьох людей, і вони необов'язково є ознакою психічного розладу.
Інтелект	система всіх пізнавальних здібностей індивіда і, зокрема, здатність до пізнання і вирішення проблем, що визначають успішність будь-якої діяльності.
Кататонія	синдром, що характеризується періодами німоти, ступору або застиганням в аномальних позах. Однією з рис кататонії є "воскова гнучкість", при якій кінцівки хворого можуть здійснювати пасивні рухи за допомогою іншої людини, а потім годинами залишаються в такому ж положенні. Кататонія є однією з характерних ознак шизофренії.
Когнітивно-поведінкова психотерапія	форма психотерапії, що поєднує в собі когнітивну терапію з поведінковою терапією. Когнітивно-поведінкова психотерапія ефективна при найрізноманітніших психічних розладах і являє собою короткострокове, сфокусоване на навичках лікування, спрямоване на зміну неадаптивних емоційних реакцій за допомогою зміни думок, зміни поведінки пацієнта або зміни обох цих

	факторів.
Когніція	це збірне поняття, що використовується для позначення цілеспрямованих зусиль, які здійснюються, щоб знайти, дізнатися, розпізнати, зрозуміти, розрізнити, класифікувати, обговорювати предмети, а також обробляти їх, тобто змінювати їх шляхом розумових операцій (від конкретизації до абстрагування).
Кома	повна втрата свідомості, відсутність реакцій на зовнішні та внутрішні подразники, зникнення рефлексів. При комі порушуються дихання, серцево-судинна діяльність, функція вегетативної нервової системи. Після коми залишається повна амнезія на період втрати свідомості.
Компульсії	синдром, що являє собою нав'язливу поведінку, яка виникає періодично, через довільні проміжки часу. Дії, які, як людина відчуває, вона змушена виконувати. Наприклад, ті чи інші нав'язливі рухові ритуали, з тим щоб уникнути уявних негативних наслідків. К. відрізняються від імпульсів тим, що останні характеризуються більшою раптовістю і схильність їм приносить більше задоволення індивіду, в той час як К., послаблюючи на деякий час у індивіда почуття тривоги, самі по собі не приносять йому ніякого задоволення.
Конфіденційність	медики, працівники, інші фахівці, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, та особи, яким у зв'язку з навчанням або виконанням професійних, службових, громадських чи інших обов'язків стало відомо про наявність у особи психічного розладу, про факти звернення за психіатричною допомогою та лікування у закладі з надання психіатричної допомоги чи про перебування у закладі соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, або спеціальному навчальному закладі, а також інші відомості про стан психічного здоров'я особи, її приватне життя, не можуть розголошувати ці відомості, крім випадків, передбачених Законом

	Про психіатричну допомогу.
Манія	психічний стан з підвищеним, експансивним або роздратованим настроєм і постійно підвищеним рівнем активності або енергії.
Маячення	об'єктивно помилкове, обумовлене хворобливими причинами судження, що виникає у людини без адекватних зовнішніх приводів, що не піддається разубеждению і завжди втягують особистість хворого. На відміну від помилкових суджень, марення не коригується при разубеждению або роз'ясненні. Бред протистоїть навіть найвагомійшим доводам.
Мутизм	симптом порушення рухової та вольової сфери, що виражається в повному мовчанні. Часто відсутні як вербальний, так і невербальний компоненти спілкування. Відсутня будь-яка демонстрація протесту, опору, незгоди зі співрозмовником. Часом на тлі повного мовчання хворий несподівано вимовляє складні фрази, а потім знову замовкає. Іноді вдається отримати відповідь, якщо звертатися до хворого пошепки (симптом Павлова). Мовчання ніяк не спровоковане діями оточуючих, не піддається ніякому логічному поясненню, суперечить інтересам хворого. Мутизм в складі кататонічного синдрому розглядається як характерний прояв деяких (частіше несприятливих) форм шизофренії.
Наркоманія	загальна назва хвороб, що проявляються патологічним потягом до постійного вживання в зростаючих кількостях наркотичних препаратів і наркотичних речовин внаслідок стійкої психічної й фізичної залежності від них з розвитком абстиненції при припиненні їх вживання. Наркоманія призводить до глибоких змін особистості та інших розладів психіки, а також до порушень функцій внутрішніх органів.
Настрій	всепоглинаюча і стійка емоція, яка забарвлює сприйняття світу. Поширені приклади настрою включають депресію, захват, гнів і занепокоєння. На відміну від афекту, який відноситься до більш

	мінливих проявів емоційної «погоди», настроїв відноситься до всепроникаючого і сталого емоційного «клімату».
Невроз	це психогенно зумовлені оборотні психічні розлади, що проявляються емоційною нестійкістю, підвищеним психічним виснаженням, порушенням загального самопочуття та різних соматовегетативних функцій, але не змінюють самосвідомість особистості та усвідомлення хвороби.
Негативізм	опозиційна налаштованість по відношенню до пропозицій або порад, поведінка, яка суперечить даній ситуації або бажанням оточуючих. Прямий супротив зусиллям, що докладаються оточуючими по відношенню до індивіда.
Нейролептики	група психотропних препаратів, які пригнічують психічну (вищу) нервову діяльність, емоційний стан, поведінку і здатні усувати марення, галюцинації, психомотроне збудження та інші прояви психозу, при цьому вони не порушують свідомості.
Обнубіляція	легка короткочасна форма оглушення з моментами прояснення, коли до хворого на деякий час повертається свідомість, а потім знову ніби закривається хмарою.
Обсесивно-компульсивний розлад	порушення психічного стану, що включає в себе широкий спектр нав'язливих феноменів: нав'язливі думки, образи, уявлення, ідеї - obsesії, нав'язливі рухи і дії - компульсії. Традиційно виділяють два типи ОКР: з переважанням obsesій і з переважанням компульсій.
Obsesії	ідеї, образи чи потяги, які в стереотипній формі знову і знову приходять на думку хворому. Вони майже завжди обтяжливі (тому що вони мають агресивне чи непристойний зміст або просто тому, що вони сприймаються як безглузді), і хворий часто намагається безуспішно протистояти їм. Проте вони сприймаються як власні думки, навіть якщо виникають мимоволі і є нестерпними.
Олігофренія	це стан затриманого або неповного розвитку

	психіки, що характеризується порушеннями тих здібностей, які виявляються в період дозрівання й забезпечують загальний рівень інтелектуальності, тобто когнітивних, мовленнєвих, моторних і соціальних здібностей .
Онейроїд	порушення свідомості, що проявляється малочисельними галюцинаціями фантастичного надприродного змісту, в яких хворий не бере участі, але відчуває особливу відповідальність за все, що відбувається. Галюцинації змішуються з реальною дійсністю і складають єдине ціле (подвійне орієнтування).
Пам'ять	це форма психічного відображення дійсності, яка полягає в запам'ятовуванні, утриманні, відтворенні і забуванні інформації. Вона тісно пов'язана з процесом уваги і лежить в основі здібностей людини, дозволяючи відтворювати життєвий досвід, витягати з нього важливі для подальшого життя параметри і на підставі їх планувати свої дії і прогнозувати результативність.
Паралогічне мислення	патологія мислення, при якій порушується логіка, певне поняття замінюється символом, знаком, зрозумілим тільки хворому, котрий приходиться до зовсім необґрунтованих і безглузких висновків, що не мають об'єктивних доказів. Умовиводи не відповідають судженням, з яких вони виводяться. Таке мислення втрачає логіку і стає незрозумілим для інших. Паралогічне мислення властиве хворим на шизофренію.
Параноя	психічний стан індивіда, при якому він переконаний, що його постійно переслідують. В результаті людина стає підозрілою, все більше замикається в собі. Такий стан може розвиватися в результаті різних змін особистості або при деяких психічних захворюваннях, що призводять до розвитку параноїдного стану.
Парафренія	поєднання систематизованого або несистематизованого фантастичного марення, нерідко має ретроспективний характер, з психічними автоматизму, вербальними

	галюцинаціями, помилковими пізнання і афективними станами. Спостерігається при деяких психозах.
Психіатричний огляд	огляд, що проводиться з метою з'ясування наявності чи відсутності в особи психічного розладу, потреби в наданні їй психіатричної допомоги, а також для вирішення питання про вид такої допомоги та порядок її надання.
Психіатрія	клінічна дисципліна, що вивчає етіологію, патогенез, клініку, поширеність психічних захворювань, що розробляє методи їх клінічної та лабораторної діагностики, питання діагностики, прогнозу, профілактики, критерії експертизи, порядок проведення соціально-трудової реабілітації.
Психічний розлад	термін, що відноситься до широкого спектру психічних станів - розладів, які впливають на ваш настрій, мислення і поведінку. Приклади психічних захворювань включають депресію, тривожні розлади, шизофренію, розлади харчової поведінки і звикання.
Психоактивні речовини	це такі речовини, однократне вживання яких спричинює різні суб'єктивно приємні психічні стани: ейфорію, підвищення активності, суб'єктивне відчуття комфорту, заспокоєння. У разі зловживання психоактивних речовин виникає залежність (психічна, і нерідко фізична). Тривале вживання цих речовин призводить до деградації особистості, зниження когнітивних здібностей і внаслідок цього до порушення соціальної адаптації.
Психогенні захворювання	група хвороб, що виникають у результаті впливу гострих або тривало діючих психічних травм, проявляються не тільки психічними, але й сомато-неврологічними порушеннями, мають, як правило, оборотний характер.
Психодіагностика	наука і практика постановки психологічного діагнозу, тобто з'ясування наявності і ступеня вираженості у людини певних психологічних ознак. Об'єктом П. можуть виступати навички,

	вміння, загальні і спеціальні здібності, динамічні характеристики психічних процесів, психічні стани, мотиви, потреби, інтереси, риси особистості тощо.
Психоз	психічний розлад, що характеризується втратою контакту з навколишньою дійсністю. Основними його симптомами є: марення, галюцинації, порушення процесу мислення, аномальні коливання настрою, недоумкуватість і наявність яскраво виражених відхилень у поведінці.
Психолептики	хімічно неоднорідна група лікарських речовин рослинного або синтетичного походження, що викликають заспокоєння або зменшення емоційної напруги без снодійного ефекту (в той же час полегшують настання природного сну і поглиблюють його).
Психологія	наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності. Наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності. Галузь знань про внутрішній світ людини.
Психопрофілактика	комплекс практичних заходів, спрямованих на запобігання негативним змінам психічної діяльності, психічним розладам і захворюванням, що негативно впливають на фізичну і психічну працездатність людини.
Психостимулятори	психотропні речовини, що активізують психічну і, в меншій мірі – фізичну активність організму. Вони стимулюють вищі психічні функції, прискорюють процес мислення, швидко знімають втому, сонливість і млявість, підвищують мотивацію і працездатність, підвищують товариськість, покращують настрій та здатність до сприйняття зовнішніх подразників (прискорюють відповідні реакції, загострюють слух і зір, можливість розрізнення кольорів), підвищують рухову активність і м'язовий тонус, покращують координацію рухів, підвищують витривалість і в деякій мірі фізичну силу.

Психотерапія	вид активного психологічного впливу на пацієнта, що має психопатологічні симптоми і синдроми та знаходиться в стані кризи, фрустрації, стресу або душевної хвороби. Психотерапія передбачає як купірування хворобливих клінічних проявів, так і корекцію індивідуально-психологічних властивостей людини з метою вторинної профілактики психогенних (невротичних, психосоматичних) розладів і захворювань за допомогою спеціальних способів психотерапевтичного впливу.
Психофармакологія	галузь науки, що вивчає ліки, які впливають на настрій, відчуття, мислення та поведінку.
Реабілітація когнітивна	це систематично застосовуваний комплекс лікувальних впливів, спрямований на поліпшення когнітивних функцій і підвищення можливості участі пацієнта в діяльності, обмеженій через розлади в одній або кількох когнітивних сферах.
Реабілітація психологічна	система медико-психологічних, педагогічних, соціальних заходів, спрямованих на відновлення, корекцію чи компенсацію порушення психічних функцій, станів, особистісного чи соціально-трудоного статусу особи, яка перенесла травму чи захворювання.
Реабілітація соціальна	вид соціальної роботи, спрямованої на відновлення основних соціальних функцій, психологічного, фізичного, морального здоров'я, соціального статусу сімей, дітей та молоді.
Резонерство	порушення мислення, при якому хворий замість ясного за змістом і досить чіткого за формою відповіді на конкретне питання або опис певної події, випадку, предмета, явища вдається до розлогих просторікувань в межах даної теми, наводить не засновані на фактах докази, захоплюється безглуздими міркуваннями.
Розлади аутичного спекту	це група розладів нейроонтогенетичного характеру. Люди з РАС відчувають труднощі з спілкуванням і соціальною взаємодією і можуть демонструвати обмежені, повторювані моделі поведінки, інтересів чи дій. Симптоми зазвичай

	розпізнаються у віці від одного до двох років.
Розлади соматоформні	група психопатологічних порушень, головною ознакою яких є повторюване виникнення фізичних симптомів поряд із постійними вимогами медичних обстежень всупереч негативним результатам, що підтверджуються, і запевнянням лікарів про відсутність фізичної основи для симптоматики.
Розлади особистості	стійка дисгармонія психічної конституції, при якій аномальна особистість або сама стає жертвою своєї аномальності, або негативно впливає на оточуючих. Характерологічні девіації проявляються афективною нестабільністю, мінливістю міжособистісних відносин, відхиленнями в вольовій сфері, а також в сфері потягів (імпульсивність, агресивність та ін.). Розлад особистості формується в дитинстві або ранньому пубертатному періоді і в окремих випадках зберігається протягом усього життя, може посилюватися або ставати менш явним.
Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю	це розлад нейроонтогенетичного характеру, що характеризується труднощами з концентрацією уваги, надмірною активністю, імпульвними діями без урахування наслідків. Така поведінка не відповідає віку дитини та може стати причиною труднощів у навчанні.
Суїцид	акт самогубства, що здійснюється людиною в стані сильного душевного хвилювання або під впливом психічного розладу; усвідомлений акт усунення з життя під впливом гострих психотравмуючих ситуацій, при яких власне життя як вища цінність втрачає сенс.
Суїцид завершений	це суїцидальна спроба, результатом якої є смерть людини. Завершений суїцид може стати результатом суїцидальної спроби, розпочатої як «тренувальна» або «демонстративна».
Суїцид незавершений	це свідоме прагнення позбавити себе життя, яке з незалежних від людини обставин (своєчасне надання допомоги, успішна реанімація і т.п.) не було доведено до кінця.

Суїцидальна активність	це будь-які форми активності, спрямовані на позбавлення себе життя.
Суїцидальна спроба	це цілеспрямоване використання засобів позбавлення себе життя, що не закінчилося смертю. Суїцидальна спроба проходить дві стадії: перша - оборотна, коли людина сама може припинити спробу, друга - необоротна.
Самоушкодження	це будь-яка форма -нанесення навмисної шкоди, заподіяної самому собі. Самоушкодження відрізняється від суїцидальної спроби тим, що це є намаганням звільнитися від -емоційного болю за допомогою суїцидальних вчинків. Причини згаданої поведінки різноманітні та часто непрості для -розуміння, тому загальний термін «самоушкодження» використовують переважно як поняття, що припускає такі мотиви, як «спроба самогубства» або «парасуїцид».
Симптом	це ознака захворювання, якісно новий, невластивий здоровому організму феномен, який можна виявити за допомогою клінічних методів дослідження. Симптом передбачає не тільки появу будь-якого нового, незвичного явища, а й відсутність нормального. При дослідженні клінічної картини захворювання розрізняють функціональні та органічні, сприятливі та несприятливі симптоми.
Симуляція	це свідома поведінка, в основі якої є зображення неіснуючих ознак психічних розладів, прикидання або штучний їх виклик. Симуляцію психічно здорових осіб прийнято називати правдивою симуляцією або істиною. Симуляцію осіб з тими чи іншими психічними порушеннями називають симуляцією на патологічному підґрунті. Симуляція психічного розладу здійснюється у формі зображення окремих хворобливих симптомів або синдромів і значно рідше - у вигляді відтворення окремої форми психічного захворювання.
Синдром	це стійка сукупність симптомів з єдиним патогенезом. Синдром може відбивати клінічну

	картину захворювання взагалі або його частини. Синдром не рівнозначний захворюванню як нозологічній одиниці, тому що може бути пов'язаний з різними захворюваннями.
Сприйняття	психічний процес відображення в свідомості людини оточуючої дійсності, що сприяє формуванню суб'єктивного образу об'єктивного світу. Сприйняття інтегрується, складаються з відчуттів. Сприйняття має комплексний характер і закріплюється в свідомості за допомогою асоціацій. Обсяг і повнота сприйняття залежать від життєвого досвіду і знань індивіда.
Сопор	синдром загального порушення свідомості. Хворі нерухомо лежать, іноді спостерігаються безладні рухи. Із зовнішніх подразників сприймаються тільки дуже сильні, наприклад, біль. Знижена рефлекторна діяльність. Можуть спостерігатися патологічні рефлекси, вегетативні порушення. Спогади на період сопору не зберігаються.
Стрес	реакція організму на надзвичайно сильні стимули. Розрізняють фізіологічний стрес (реакція на фізичні стимули, тобто травми, інфекції та ін) і психологічний стрес (реакція на травмуючі психологічні стимули).
Судово-психіатрична експертиза	це науково-практичне дослідження, що здійснюється за постановою уповноважених органів або за ухвалою суду судово-психіатричним експертом з метою відповіді на питання, що виникають під час провадження адміністративних, кримінальних та цивільних справ з приводу психічного стану особи.
Суїцидальна поведінка	комплексне поняття, що включає в себе суїцидальні думки (часті думки про позбавлення себе життя), спроби самогубства (реальна спроба себе позбавити себе життя) і завершене самогубство (настання смерті). Суїцидальна поведінка найчастіше супроводжується сильним почуттям безнадійності, депресії або самопошкоджуючої поведінки (парасуїцидальна поведінка).

Токсикоманія	хвороба, спричинена регулярним вживанням психоактивних речовин, які не входять до списку наркотичних, але мають негативне медичне і соціальне значення. Токсикоманія характеризується розвитком психічної, а в низці випадків фізичної залежності, зміною толерантності до вживаної речовини, психічними і соматичними розладами, зміною особистості.
Тривога	почуття внутрішньої напруженості, пов'язане з очікуванням загрозливих подій (тривога частіше не проектується у поза - тривога за своє здоров'я, за роботу, за правильне виконання дій і т. д.).
Увага	спрямованість і зосередженість психічної діяльності на певному об'єкті або виді діяльності. Увагу характеризують також, як процес свідомого чи несвідомого відбору однієї інформації, що надходить через органи чуття при одночасному ігноруванні іншої.
Усвідомлена згода особи	це згода, вільно висловлена особою, здатною зрозуміти інформацію, що надається доступним способом, про характер її психічного розладу та прогноз його можливого розвитку, мету, порядок та тривалість надання психіатричної допомоги, методи діагностики, лікування та лікарські засоби, що можуть застосовуватися в процесі надання психіатричної допомоги, їх побічні ефекти та альтернативні методи лікування
Фобія	стійкий страх перед певним об'єктом, діяльністю або ситуацією (тобто стимулом фобії), що не відповідає реальній небезпеці, яку становить об'єкт або ситуація, результат якого - непереборне бажання уникнути його. Якщо неможливо уникнути стимулу фобії, він переживається зі значним стресом.
Фуга	синдром, який характеризується втратою спогадів, що стосуються власної особистості (ім'я, дата народження, домашня адреса, тощо), автоматичною та повторюваною поведінкою, схильністю до блукання чи втечі зі звичайного оточення. Пам'ять на універсальну інформацію

	(література, науки і т. Д.) зберігається.
Циклотимія	стан хронічної нестабільності настрою з численними епізодами легкої депресії і легкої піднесеності. Ця нестабільність зазвичай розвивається в молодому віці і набуває хронічного перебігу, хоча часом настрої може бути нормальним і стабільним протягом багатьох місяців. Зміни настрою зазвичай сприймаються людиною як не пов'язані з життєвими подіями.
Шизофазія	відсутність смислового зв'язку в мові при правильній граматичній її побудові, що відбиває розірваність мислення у хворих на шизофренію.
Шизофренія	психічне захворювання, що характеризується дисгармонійністю і втратою єдності психічних функцій (мислення, емоцій, моторики), тривалим безперервним або нападаподібний перебігом і різної виразністю продуктивних (позитивних) і негативних розладів, що призводять до змін особистості у вигляді аутизму, зниження енергетичного потенціалу, емоційного збіднення та дедалі сильнішого інвертування.

УКРАЇНСЬКА МОВА В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

<p>Мовлення: правильність</p>	<p>дотримання літературних норм, які сприймаються мовцями як “ідеал” чи прийнятий зразок. Правильність вважається основною комунікативною якістю мови. І в усній, і в писемній мові обов’язковим є дотримання лексичних, граматичних та стилістичних норм. Для усного висловлювання актуальним є дотримання орфоепічних норм, для писемного - орфографічних і пунктуаційних</p>
<p>Мовлення: точність</p>	<p>відповідність мовленнєвих засобів мовленнєвій ситуації (змістові, меті, мовленнєвому рівню адресата і т. ін. мовленнєвого акту).</p> <p>Можна назвати кілька умов, які забезпечують точність мовлення. Це 1) знання предмета мовлення; 2) знання мови, її системи, можливостей, володіння стилістичними ресурсами; 3) уміння узгодити знання предмета зі знанням мовної системи в конкретному акті комунікації. ЛОГІЧНІСТЬ як якість мовлення тісно пов’язана із точністю, яка є попередньою умовою логічності. Логічним називається мовлення, яке забезпечує змістові зв’язки між словами і реченнями в тексті. Якщо точність мовлення пов’язана з лексичним рівнем, то логічність мовлення виявляється на синтаксичному рівні.</p> <p>Основними умовами логічності є: 1) несуперечливість поєднання слів; 2) правильний порядок слів; 3) правильний зв’язок окремих висловлювань у тексті; 4) позначення переходів від однієї думки до іншої та ін.</p>
<p>Мовлення: чистота</p>	<p>вживання елементів, які відповідають літературній мові. У чистому мовленні не використовуються діалектизми, варваризми,</p>

	<p>просторічні слова, жаргонізми, будь-які вульгарні та лайливі слова. До елементів, що засмічують мовлення, належить також так звані слова-паразити (ну, значить, ось, так би мовити, власне кажучи, взагалі, розумієш). Порушує чистоту мовлення надмірне вживання запозичених слів. Яскравим прикладом засміченого мовлення є суржик.</p>
<p>Мовлення: виразність</p>	<p>такі особливості його структури, які підтримують увагу та інтерес слухачів або читачів. Інтонація, логічний наголос, милозвучність створюють виразність на фонетичному рівні. Лексичними засобами виразності є емоційно забарвлені слова і вирази, епітети, метафори, порівняння тощо. Емоційний вплив підсилюють фразеологізми, прислів'я, приказки, крилаті вислови. Виразності сприяють і синтаксичні засоби, наприклад, повтори, антитеза (протиставлення) та ін.</p> <p>Виразність мови забезпечують: 1) самостійність мислення мовця; 2) небайдужість, інтерес автора до написаного і сказаного, а також до адресата висловлювання; 3) добре знання мови та її виражальних засобів; 4) знання особливостей функціональних стилів; 5) систематичне тренування мовних навичок, вироблення мовного чуття; 6) наявність у мові виражальних засобів.</p>
<p>Мовлення: багатство</p>	<p>використання мовцями великої кількості мовних одиниць - слів, словосполучень, речень. Існує прямий зв'язок між поняттями багатства і різноманітності мовлення, адже чим різноманітніше мовлення, тим воно багатше. Джерелами багатства мови можуть бути будь-які мовні елементи. Насамперед прийнято говорити про лексичне багатство мовлення, яке виявляється у тому, що мовець здатний уникати повторення слів,</p>

	користуватися синонімічними ресурсами.
Тип особистості: аристократичний	Це яскраві особистості з почуттям власної гідності. Люди цього типу обожають створений ними власний світ. Часто вони діють, не думаючи про наслідки. Дбають лише про себе, зверхньо ставляться до інших. Спілкуватися з такими людьми нелегко.
Тип особистості: конформістський	Людина цього типу має колективістський характер. Намагається бути, як усі. Спілкуватися з такою людиною легко. Біля себе не терпить людей, схожих на неї. Людина цього типу може порушувати правила, але не загальноприйняті норми.
Тип особистості: споживацький	Людина цього типу намагається утвердити себе серед інших. З усього хоче мати користь. Прагне до щастя, яке в її розумінні — найбільша цінність. Індивідуалістка, спочатку має бути добре їй, а потім іншим. Довіряє лише собі.
Тип особистості: релігійний	До цього типу належать люди, для яких головна цінність — сенс життя, а джерело моралі не в людині й суспільстві, а поза ними. Мотивом поведінки і спілкування з іншими є любов до ближнього і почуття єдності з людьми та світом
Тип особистості: героїчний	Люди цього типу завжди з чимось борються. У спілкуванні вони активні й наступальні, не сприймають світу та інших людей такими, якими вони є, намагаються їх змінити. "Герої" — це люди соціально орієнтовані, у них розвинене почуття обов'язку, справедливості, але вони не характеризуються терпимістю до інших.
Термін та його ознаки. Кодифікація термінів	систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання.
Словники: перекладні	найпоширеніший тип сучасних термінологічних словників. Серед двомовних термінологічних словників поряд з російсько-українськими найчастотнішими є англійсько-

	українські, латинсько-українські тощо. Термінологічні словники можуть бути тримовними, значно рідше — чотирьох-семимовними.
Словники: енциклопедично-довідкові	подають пояснення наукових понять, а не просто фіксують терміни. Словникова стаття в лексикографічних працях такого типу складається з двох частин — назви поняття і його означення (дефініції).
Словники: тлумачно-перекладні	це праці змішаного типу, які перекладають термін іноземною мовою (або кількома мовами) і подають його тлумачення.
Термін та його ознаки. Стандартизація термінології.	вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт). Стандартизована термінологія є обов'язковою для вживання в офіційних наукових, ділових, виробничих текстах.
Термін та його ознаки. Термін.	це слово, або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини.
Термін та його ознаки. Основні ознаки терміна	<ul style="list-style-type: none"> - системність: кожний термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення; - точність: термін повинен якнайповніше й найточніше передавати зміст поняття, яке він позначає; - прагнення до однозначності у межах своєї терміносистеми; - наявність дефініції – наявність означення, яке чітко окреслює його значення
Термін та його ознаки. Термінологія	сукупність термінів певної галузі, наука, що вивчає терміни
Термін та його ознаки. Загальнонаукові терміни.	вживаються майже в усіх галузевих термінологіях
Термін та його ознаки. Міжгалузеві терміни.	це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях
Термін та його ознаки.	слова, словосполучення, які позначають

Вузькоспеціалізовані терміни	поняття, що відображають специфіку конкретної галузі
Факс	<p>службовий документ, одержаний за допомогою телефакса телефонними каналами зв'язку. Факс становить ксерокопію переданого документа. Факс оформляють так само, як і службовий лист.</p> <p>Додаткові дані, що їх автоматично проставляє апарат — це: зазначення відправника (його коду), дата та час передавання документа, номер телефакса, з якого передано інформацію, кількість сторінок.</p> <p>Відправник факса (адресант) має одержати підтвердження про те, що адресат одержав інформацію. Головною є графа «RESULTS», в якій у разі одержання повідомлення повністю і без помилок проставляється «OK»; якщо були збої, — то «NG».</p> <p>Якщо одержані факси містять дуже важливу інформацію і призначені для тривалого користування, то їх слід скопіювати, оскільки папір, що використовують для факсів, дуже тонкий.</p>
Звіт	<p>службовий документ - що містить повідомлення про діяльність особи чи організації або її підсумок, виконання дорученої роботи, справи, узагальнення зробленого і т. д.</p> <p>Звіти бувають прості й складні залежно від характеру виконаної роботи.</p> <p>Розрізняють статистичні та текстові звіти. Статистичні звіти оформляються від руки або машинописним способом на трафаретних бланках, текстові — на загальному бланку або на чистому аркуші паперу (формат А4) машинописним способом або за допомогою оргтехніки, здебільшого за схемою. Звіти складають про роботу, виконану протягом певного періоду. Вони мають бути конкретними, тобто давати стислу відповідь</p>

	<p>на запитання схеми.</p> <p>Реквізити звіту: назва виду документу, дата (дата підписання), заголовок до тексту (про що звіт і за який період), текст (вступ, основна частина, висновки і плани на перспективу), підпис, відбиток печатки (у разі потреби).</p>
Телефонограма	<p>службовий документ, що становить оперативне повідомлення, передане телефоном.</p> <p>Телефонограми складає секретар-референт або інший працівник за дорученням керівника.</p> <p>Текст телефонограми повинен бути чітким, стислим (до 50 слів), з акцентом на факти, дати, час та місце проведення заходів. Якщо в тексті є слова, які погано сприймаються на слух, то треба кожну літеру передавати словами.</p>
Телеграма	<p>службовий документ, що становить буквенно-цифрове повідомлення, передане за допомогою телеграфного зв'язку (телеграфом).</p> <p>Тексти телеграм друкують без абзаців. Вони повинні бути стислими і недвозначними. Не рекомендується вживати прийменники, сполучники, займенники, вигуки, частки (крім частки «не»). Не допускається: переносити слова тексту телеграми з одного рядка на інший; робити будь-які виправлення. У разі потреби замість розділових та інших знаків використовують умовні позначення: КРПК, КМ, ЛПК, НР (номер), ДВК (двокрапка). Знаки «-» (мінус), «+» (плюс), % (процент) пишуть словами; однозначні числа — переважно словами, багатозначні — цифрами.</p> <p>Службові телеграми оформляють на поштових чи фірмових бланках або на чистих аркушах паперу (формат А5) у двох примірниках (перший передають до</p>

	<p>відділення зв'язку, другий підшивають у справу.</p> <p>Розрізняють ініціативні телеграми і телеграми-відповіді.</p>
Збори	<p>форма колективного обговорення ділових проблем, які хвилюють громадськість. їх проводять з метою спільного осмислення певного питання.</p> <p>Розрізняють партійні збори, збори акціонерів, виборців, жителів мікрорайону тощо.</p> <p>Збори можна розділити на декілька етапів:</p> <ul style="list-style-type: none"> — підготовка зборів; — висвітлення проблеми та її обґрунтування; — обговорення проблеми; — ухвалення рішення. <p>Збори потрібно готувати. їх підготовкою займається робоча група, члени якої найбільш зацікавлені в результаті.</p> <p>Під час підготовки до зборів потрібно визначити проблему для розгляду і список працівників, які братимуть участь в обговоренні. Готують збори фахівці, доповідачем призначають кваліфіковану людину.</p> <p>Готуючись до висвітлення проблеми, потрібно дібрати цікавий матеріал, факти, проаналізувати матеріал, зробити схеми порівняння видів роботи тощо.</p> <p>Доповідач, готуючи доповідь має врахувати склад аудиторії, її вік, освіту, кваліфікацію, обставини. Потрібно написати повний текст виступу і кілька разів прочитати його. Після такої попередньої підготовки можна лише зрідка заглядати в рукопис. Досвідченому лекторові рекомендують приготувати нотатки доповіді.</p>
Дискусія	<p>форма колективного обговорення, мета якої виявити істину через зіставлення різних поглядів, правильне розв'язання проблеми. «Мозковий штурм», (англ. brainstorming, нім.</p>

	<p>Brainattack f, Brainstorm m) — популярний метод висування творчих ідей у процесі розв'язування наукової чи технічної проблеми, сеанси якого стимулюють творче мислення. Для проведення сеансу комплектують спеціальну групу з представників науково-дослідних, конструкторських, виробничих та інших підрозділів фірми — переважно від 6 до 10 чол. Призначають голову групи, який добре обізнаний з технікою застосування методу «М.ш.». До групи, як правило, входять 1-2 чол., які взагалі не обізнані з проблемою і є спеціалістами з інших галузей науки і техніки. Сеанс здійснюється в два етапи. На першому допускається (й навіть заохочується) висування навіть безглузвих, як на перший погляд ідей, що їх записують, як правило, на магнітну стрічку всі без винятку за принципом: що більше ідей, то краще. Критикувати висловлені ідеї забороняється, тому що передчасне оцінювання ідей може вбити творчий ентузіазм, особливо у неспеціалістів. Допускається уточнення та комбінування ідей.</p> <p>На другому етапі всі висунуті ідеї уважно вивчають висококваліфіковані спеціалісти-експерти й оцінюють за допомогою спеціальних таблиць критеріїв, розроблених заздалегідь. Більшу частину висловлених пропозицій відкидають, а ті ідеї, які найбільшою мірою відповідають усім критеріям, передають на розробку і впровадження у виробництво.</p> <p>Ефективність методу «мозкового штурмування» зменшується, якщо в групі є сильна особа, що домінує над іншими, якщо недостатня кваліфікація учасників або якщо їх дуже багато.</p>
Ділова нарада	усна комунікативна взаємодія групи людей

	<p>(колективу). У цьому виді спілкування сполучаються різні жанри: ораторський монолог (вступне і заключне слово ведучого, виступи учасників, доповідь), бесіда (обмін інформацією, висування й обговорення ідей при «мозковій атаці»), дискусія.</p> <p>Виділяють наступні основні задачі ділових нарад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1)З'ясувати, проаналізувати стан справи (як виконується намічене, що відбувається в колективі ...); обмінятися інформацією з обговорюваних питань , скоординувати зусилля і зробити організаційні висновки. Цим задачам відповідає інформаційний тип зборів. 2)Проінформувати колектив про пошуки в рішенні проблем, про новий досвід і можливості його впровадження, переконати співробітників у правильності проведеної господарської політики. Для рішення цих задач призначені роз'яснювальні збори чи збори - інструктаж. 3)Знайти колективне рішення проблеми, зібрати ідеї. Це тип зборів - проблемні чи «мозкова атака». 4)Відібрати і прийняти конструктивні рішення. Це задача зборів – прийняття рішення. 5)Дати учасникам необхідні знання, підвищити їхню кваліфікацію. Цей тип називається конференція чи навчальні збори. <p>Збори - це групове спілкування, що керується, організується. Їх успіх на 90% залежить від підготовки, обмірковування структурних елементів комунікативного етапу і наступної оцінки та самооцінки.</p>
Перемовини	<p>організаційна форма встановлення та юридичної фіксації виробничо-економічних</p>

	<p>зв'язків між зацікавленими в спільній діяльності економічно незалежними організаціями. Це формалізований процес, що ставить конкретну мету, визначає коло питань і завжди реалізується в конкретних умовах, за конкретних обставин. Комерційні переговори відіграють велике значення в розвитку ділових стосунків. Від того, як будуть організовані і проведені ці переговори, залежить результат — поступ чи занепад проекту і, відповідно, фінансовий злет чи крах. За змістом комерційні переговори — це процес поетапного досягнення згоди між партнерами за наявності суперечливих інтересів.</p>
<p>Заява</p>	<p>документ, який містить прохання або пропозицію однієї, кількох осіб чи організації, адресовану установі або посадовій особі. Розрізняють офіційні заяви, заяви з кадрово-контрактних питань, заяви-зобов'язання та позовні заяви.</p> <p>Заяви мають такі реквізити:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Адреса (назва організації або службової особи). — Відомості про заявника (прізвище, ім'я, по батькові і домашня адреса, у деяких випадках займана посада). — Назва виду документа. — Текст (у заяві про прийняття на роботу подається лише сам висновок). — Перелік додатків із зазначенням кількості сторінок. — Підпис автора і дата укладання заяви.
<p>Автобіографія</p>	<p>документ, в якому особа, що складає його, дає опис свого життя і діяльності.</p> <p>Основна вимога до такого документа — досягти вичерпності потрібних відомостей і лаконізму викладу.</p> <p>Кожне нове повідомлення починається з абзацу.</p>

	<p>В автобіографії обов'язково вказуються: Прізвище, ім'я та по батькові (Я, Петренко Сергій Миколайович). Дата народження (народився 9 серпня 1977 р.). Місце народження (місто, село, район, станція, селище, область). Короткі відомості про сім'ю, в якій народився (батько, мати, рік народження, їх місце проживання, місце роботи). Відомості про навчання (повне найменування всіх навчальних закладів, у яких довелося вчитися і протягом якого часу). Відомості про трудову діяльність (коротко, у хронологічній послідовності назви місць роботи і посад). Відомості про громадську роботу (усі її види). Короткі відомості про сім'ю (чоловік, дружина, діти, місце роботи, посада, місце навчання, вік). Дата і підпис автора.</p>
<p>Контракт</p>	<p>правовий документ, що засвідчує певну домовленість між партнерами (підприємством чи установою й працівником) про засади спільної виробничої і творчої діяльності.</p> <p>Через контракт громадяни реалізують право розпоряджатися своїми здібностями до праці згідно із Законами України «Про підприємство», «Про власність», які свідчать: «Громадянинові належить виняткове право розпоряджатися своїми здібностями до виробничої і творчої праці, він здійснює це право незалежно або на основі договору».</p> <p>Розрізняють контракти на управління підприємством, контракти на організацію ведення бухгалтерського обліку у товаристві та контракти на виконання обов'язків (трудові договори).</p>
<p>Характеристика</p>	<p>документ, у якому дається оцінка ділових і</p>

	<p>моральних якостей працівника. У кожній характеристиці повинні бути чотири частини, що логічно пов'язані між собою. Перша — анкетні дані, що йдуть за назвою документа, де зазначають прізвище, ім'я, по батькові, посаду (вчений ступінь і звання), рік народження, освіту, які прийнято розташовувати у стовпчик. Друга — дані про трудову діяльність (факс, тривалість роботи, рівень професійної майстерності та інше). Третя — власне характеристика, ставлення до роботи, підвищення професійного і наукового рівня, відносини у трудовому колективі. Тут же міститься згадка про урядові винагороди або заохочення. Четверта — висновки, де зазначено призначення характеристики.</p> <p>Текст викладається від третьої особи. Підписи на цьому документі посвідчуються круглою гербовою печаткою. Документ видається на руки працівникові або надсилається до установи, підприємства, що його вимагали.</p>
<p>Класифікація службових документів</p>	<p>поділ їх на класи за найбільш загальними ознаками схожості та відмінності. Мета класифікації полягає в підвищенні оперативності роботи апарату управління та відповідальності виконавців.</p> <p>Документи поділяють за такими основними ознаками:</p> <ul style="list-style-type: none"> .. за назвою - наказ, протокол, статут, акт, довідка; .. за походженням - службові та особисті; .. за місцем складання - внутрішні та зовнішні; .. за напрямком - вхідні та вихідні; .. за формою - типові, трафаретні, індивідуальні; .. за способом фіксації - письмові, графічні, акустичні,

фото- та кінодокументи;

- “ за стадіями створення - оригінали та копії;
- “ за терміном зберігання - тимчасового зберігання (до 10 років), тривалого зберігання (понад 10 років), постійного зберігання;
- “ за змістом - організаційно–розпорядчі, фінансово–розрахункові, постачально–збутові тощо.

В управлінській (службовій) діяльності установ і фірм особливе місце займає організаційно-розпорядча документація (ОРД), яку поділяють на 5 груп:

- “ організаційна – положення, правила, статuti, інструкції;
- “ розпорядча – розпорядження, постанови, накази;
- “ довідково-інформаційна – листи, телеграми, доповідні записки, довідки, акти тощо;
- “ з кадрових питань (по особовому складу) – заяви про працевлаштування, автобіографії, резюме, характеристики, накази по особовому складу, особові листки з обліку кадрів, особові картки, трудові книжки тощо;
- “ офіційно-особисті документи - пропозиції, заяви та скарги громадян, розписки та доручення.

СЛОВНИК ЕПОХИ КОРОНАВІРУСУ

<p>Коронавіруси ("корона") -</p>	<p>сімейство вірусів, 40 відомих науці видів. Звуться так через "корону" з молекул, якими вірус "обманює" клітини носія, щоб заразити їх. Донедавна найвідомішими були коронавіруси, які викликали "тяжкий гострий респіраторний синдром" (SARS, летальність - 9% від усіх інфікованих) та "близькосхідний респіраторний синдром" (MERS, летальність 35%). Вважають, що обидва штами виникли у тварин і передалися людині. Саме такі мутації, які "розмивають" міжвидові бар'єри для коронавірусів, роблять їх такими небезпечними - людський імунітет просто не готовий до боротьби. В народі коронавірус називають просто "короною"</p>
<p>Sars-CoV-2 -</p>	<p>новий штам коронавірусу, "винуватець" нинішньої пандемії і всесвітнього карантину. Уперше виявили у людини лише в грудні 2019 року в китайському місті Ухань. Назва - скорочення від "Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2", "тяжкий гострий респіраторний синдром коронавірусу - 2"</p>
<p>COVID-19 ("ковідка")</p>	<p>хвороба, яку викликає Sars-CoV-2. За статистикою, що вже є, вісім з десяти хворих переносять її у "легкій формі" - з лихоманкою, кашлем, іноді головним болем і болем у горлі. У 14% інфікованих виникає пневмонія з серйозними ускладненнями дихання - тоді потрібні апарати штучного дихання. А ще у 6% заражених хвороба доходить до критичної стадії, коли імунна система виходить з-під контролю і виникає ризик смерті. Ліків від "ковідки", як називають недугу в Україні, поки що немає. Але у більшості випадків вони і не потрібні, адже організм може перенести хворобу самостійно</p>
<p>Карантин</p>	<p>обмеження в часи епідемії. Головна ідея - скоротити кількість контактів між людьми.</p>

	<p>Тому забороняють всі масові акції, закривають розважальні центри, парки і пляжі, зобов'язують носити маски, респіратори і медичні рукавички. Утім, карантин може бути ще жорсткішим - аж до заборони особистого транспорту, закритих міст і перекритих доріг між областями. "Локомотивом" карантину в Україні став міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, який виступив за "тотальний повний карантин". Перші карантинні обмеження ввели 12 березня й кілька разів посилювали. А закінчиться карантин має 24 квітня, хоча в уряді припускають, що його можуть і продовжити, якщо динаміка поширення коронавірусу не знизиться</p>
<p>Надзвичайна ситуація</p>	<p>режим, який вводиться в областях чи у всій країні, коли "порушуються нормальні умови життя". Наприклад - через епідемії. За надзвичайної ситуації влада може оголошувати різні санітарні заходи, евакуацію, посилювати охорону порядку, призупиняти роботу підприємств. В Україні "ситуацію" ввели 25 березня, після того, як її вже оголосили у 13 областях. Не слід плутати надзвичайну ситуацію зі значно більш жорстким "надзвичайним станом". Головна різниця - надзвичайна ситуація не обмежує конституційні права і свободи, а надзвичайний стан - цілком: він може обмежувати свободу руху, зібрань і навіть дозволяти примусове вилучення майна у фірм чи окремих людей. Надзвичайний стан у Україні зараз не вводили, хоча окремі його атрибути діють як частина карантину</p>
<p>Самоізоляція ("залишайся вдома")</p>	<p>утримання від будь-яких безпосередніх контактів із зовнішнім світом. Щоб не заразитися, або не заразити нікого іншого. Спочатку самоізоляція була фактично добровільною - для тих, хто повернувся з-за кордону. І мала тривати два тижні. Але з</p>

	<p>введенням карантину самоізолюватися закликають вже всіх українців - "залишайся вдома", радять медики, правоохоронці, журналісти, телезірки та президент Зеленський. Водночас влада визначила, для кого самоізоляція обов'язкова: всі, хто контактував з хворими на "ковідку", у кого є її симптоми, або хто вже захворів, але не потребує госпіталізації. До "обов'язкових самоізолянтів" долучили ще й всіх літніх людей (60 років і старше). На самоізоляції дозволяють зрідка виходити лише за продуктами та в аптеки, якщо вони не далі, ніж за 2 км від дому, а також двічі на день вигулювати тварин</p>
Обсервація	<p>"апгрейд" самоізоляції, коли людей вже обов'язковою ізолюють від зовнішнього світу у спеціальних місцях ("ізоляторах", якими можуть бути санаторії, як у Нових Санжарах, чи готелі, як "Козацький" в Києві). Триває два тижні, протягом яких медики мають визначити, чи є у людей на обсервації коронавірус. Обсервація обов'язкова для всіх, хто повернувся з-за кордону, хто контактував з хворими на COVID-19 та у кого з'явилися симптоми. Крім того, на обсервацію відправляють тих, хто втік з обов'язкової самоізоляції (тоді буде ще й штраф)</p>
Соціальна дистанція	<p>якщо вже довелося вийти на вулицю, то медики радять там бути подалі від інших людей. Мінімальна відстань - 1,5-2 метри. Саме на такій дистанції треба стояти в чергах. Крім того, на час пандемії радять відмовитися від рукоштовань, обіймів та інших контактів, які порушують "соціальну дистанцію»</p>
Експрес-тести	<p>один з тестів на коронавірус, який роблять за 10-15 хв. Це - мазок з носа, його може зробити будь-який лікар у будь-яких умовах, навіть вдома. Але експрес-тест не дає остаточної відповіді - якщо він негативний, це не</p>

	<p>обов'язково означає, що людина точно здорова. Це лише свідчить, що у неї нема антитіл до коронавірусу. Самі ж антитіла з'являються не одразу, тому якщо людина захворіла вчора, сьогодні експрес-тест не покаже хвороби</p>
ПЛР-тести	<p>більш детальні аналізи, які проводять лише у вірусологічних лабораторіях зі спеціальним обладнанням методом ПЛР ("полімеразна ланцюгова реакція"). Цей метод застосовують у багатьох сферах - від криміналістики до наукових експериментів (так, наприклад, встановлюють батьківство). Ці тести можуть виявити хворобу і в перші дні після зараження, але їхні результати треба чекати до трьох днів. Зазвичай ПЛР-тести роблять, щоб підтвердити експрес-тести</p>
ШВЛ	<p>системи штучної вентиляції легень. Ці апарати використовують для підтримки хворих на COVID-19, які через ускладнення не можуть дихати самостійно, або ж дихання настільки слабе, що не забезпечує достатнього кисню для організму. Ключовий елемент для кризових хворих на COVID-19</p>
Спецрейс	<p>спеціальні авіарейси, якими українців екстрено доправляли з інших країн до України через пандемію. Почалося все ще 20 лютого, коли спецрейс компанії SkyUp привіз кілька десятків українців та іноземців з тодішнього епіцентру епідемії - китайського міста Ухань. Далі спецрейси повертали українців з інших країн: Італії, США, Таїланду і т.д. 17 березня Україна повністю припинила пасажирське авіасполучення, тому спецрейси стали єдиною можливістю для українців з далеких країн повернутися додому літаком. Головна проблема - потрапити на такий літак</p>
Спецперепустка	<p>єдиний спосіб потрапити у громадський транспорт у часи карантину. У Києві їх ввели 23 березня. Скористатися такими перепустками можуть лише ті, від кого критично залежить</p>

	життя міста: медики, рятувальники, поліцейські, комунальники, продавці продуктових магазинів і аптек. Решті їздити громадським транспортом заборонено
Захисні маски	стали справжнім символом епохи коронавірусу, а з 6 квітня ще й вашим обов'язковим атрибутом, якщо хочете вийти на вулицю. До березня вони фактично зникли з усіх аптек (нерідко на вході висіли написи: "Без масок не заходити. Масок у продажу немає"). Але потім поступово повернулися на ринок, зокрема в онлайнмагазинах - вже з новими цінами. Функціонально ж всі види масок (хірургічні, процедурні, чорні вугільні, саморобні марлеві, маски РІТТА) не можуть повністю захистити від коронавірусу. Зате можуть захистити оточуючих, якщо сам носій маски інфікований
Респіратори	обов'язковий з 6 квітня аксесуар українців. Респіраторні маски вважаються кращим захистом, ніж медичні. З трьох класів захисту (FFP1, FFP2 і FFP3) останній - з червоним клапаном - може затримувати до 99% усіх частинок у повітрі, включно з вірусами. При цьому респіратори не захищають оточуючих від вас - через їхній клапан виходить концентрований видих, що може містити інфекцію
Суперпоширювачі	носії вірусу, які можуть заражати багато людей. У середньому, за статистикою, інфіковані заражають коронавірусом двох-трьох-чотирьох людей (часто це члени родини). Але " суперпоширювачі " через свою соціальну активність можуть передавати хворобу десяткам чи навіть сотням інших. В Україні це пов'язане з родом занять - "суперпоширювачами" можуть бути водії маршруток, продавці, медики, священники та активні прихожани церков

<p>Zoom</p>	<p>платформа для відеоконференцій, онлайн-зустрічей і нарад. У відеочатах Zoom можуть одночасно брати участь до 100 учасників, через що програма стала одним з головних засобів спілкування під час пандемії. А активи компанії від початку спалаху коронавірусу дуже зросли. Поряд з робочими нарадами юзери почали влаштовувати Zoom-вечірки, музиканти - Zoom-концерти, а репетитори - Zoom-заняття. Виробили навіть своєрідний Zoom-етикет - відключати мікрофон ("м'ютитися"), коли не говориш, щоб не створювати лишній шум у спільній конференції, та не вмикатися з ванної, туалету чи з членом сім'ї у спідньому на фоні. Зрештою, тих, хто багато часу проводить у Zoom, почали називати "зумбі"</p>
<p>Дистанційне навчання</p>	<p>з введенням карантину школи та університети задумалися, як продовжити навчання дистанційно. Спочатку це виглядало лише як розсилка завдань, наприклад, через Viber. Пізніше навчали більше технологічно: через Zoom та GoogleClassroom ("гугл-класи") - сервіс Google, який об'єднав Google-документи, пошту Gmail і Google-диск для зберігання даних, що дозволяє вчителям і викладачам у реальному часі створювати завдання, перевіряти їх та коментувати. А потім допомогти освіті вирішило телебачення через трансляцію уроків на різних каналах (проект "Всеукраїнська школа онлайн"). Судячи з кількості переглядів на YouTube, найпопулярнішими телеуроками стали "руханки" - заняття з фізкультури, які проводять зірки</p>
<p>Санітайзер (антисептик)</p>	<p>гігієнічний засіб, яким обробляють руки, інші відкриті ділянки тіла, телефони, клавіатуру комп'ютерів, робочі поверхні, щоб знищити можливий вірус на них. Як і у випадку з масками, з приходом коронавірусу в Україну санітайзери майже зникли з аптек, але потім</p>

	<p>почали знову з'являтися, навіть у великих тарах по кілька літрів. Утім, не всі "санітайзери" здатні знищувати коронавірус - для цього концентрація спирту в них має бути не менше 65%</p>
Дезінфекція	<p>загальна назва процесу обробки поверхонь для знищення вірусу. Місцева влада організовує дезінфекцію у транспорті, на зупинках, у під'їздах та ліфтах, лавках, а також інших місцях, де буває багато людей. Працівники, які проводять дезінфекцію, одягнені у костюми хімзахисту.</p>

Література

ADA (Austrian Development Agency), Evaluation Unit. Guidelines for Project and Programme Evaluations. Vienna: ADA, 2009.

American psychiatric association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013. 947 p.

Bipolar disorder // Mayo Clinic: [Website].
URL: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/bipolar-disorder/symptoms-causes/syc-20355955> (viewed on: 16.05.2020).

DAC (Development Assistance Committee). Glossary of Terms in Evaluation and Results-Based Management. Paris: OECD, 2002.

Dehar, Mary-Anne; Casswell, Sally; Duignan, Paul. Formative and Process Evaluation of Health Promotion and Disease Prevention Programs. Evaluation Review. April 1993 vol. 17 no. 2, 204-220
<http://erx.sagepub.com/content/17/2/204.abstract>

Dementia // World Health Organization: [Website].
URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/dementia> (viewed on: 13.05.2020).

Dyslexia // Merck Manual: [Website]. URL:
<https://www.merckmanuals.com/professional/pediatrics/learning-and-developmental-disorders/dyslexia> (viewed on: 14.05.2020).

European Commission, EuropeAid Cooperation Office, Evaluation Unit. Manual: Project Cycle Management. European Commission -EuropeAid, 2001.

Handbook: How to Design and Conduct a Country Programme Evaluation at UNFPA. New York: Evaluation Branch, Division for Oversight Services (DOS), 2012.

IEG (Independent Evaluation Group). Sourcebook for Evaluation Global and Regional Partnership Programs. Washington, D.C., 2007

IFAD (International Fund for Agricultural Development). Managing For Impact For Rural Development: A Guide For Project M&E. Annex A. Glossary of M&E Concepts and Terms. Rome: IFAD, 2002.

Kaczurkin A.N., Foa E.B. Cognitive-behavioral therapy for anxiety disorders: an update on the empirical evidence // Dialogues In Clinical Neuroscience. 2015. Vol. 3, No. 17. P. 337-346.

Larner A. J. A dictionary of neurological signs. third edition. New York: Springer, 2011. 381 c.

Love, Arnold J. Internal Evaluation: Building Organizations from Within (Applied Social Research Methods). SAGE Publications, Inc: 1991.

Margoluis, R., C. Stem, V. Swaminathan, M. Brown, A. Johnson, G. Placci, N. Salafsky, and I. Tilders. 2013.

- Mathison, Sandra. Encyclopedia of Evaluation. SAGE Publications, Inc., 2005.
- Mental illness // Mayo Clinic: [Веб-сайт].
URL: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/mental-illness/symptoms-causes/syc-20374968> (дата звернення: 11.05.2020).
- Meyer J., Quenzer L. Psychopharmacology: Drugs, the Brain, and Behavior. Sunderland: Sinauer Associates, 2013. 555 p.
- Morra Imas, Linda G.; Rist, Ray C. The Road to Results: Designing and Conducting Effective Development Evaluations. World Bank. © World Bank, 2009.
- Results Chains: a Tool for Conservation Action Design, Management, and Evaluation. Ecology and Society 18(3): 22. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05610-180322>
- Roberts, Dawn; Khattri, Nidhi. Designing a Results Framework for Achieving Results: a How-to Guide. Washington, D.C.: Independent Evaluation Group, The WorldBank Group, 2012.
- Suicidal Behavior // ScienceDirect: [Website].
URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/medicine-and-dentistry/suicidal-behavior> (viewed on: 08.05.2020).
- The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders : clinical descriptions and diagnostic guidelines // World Health Organization: [Website].
URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/37958/9241544228_eng.pdf?sequence=8&isAllowed=y (viewed on: 14.05.2020).
- Thompson, Nancy J., PhD; McClintock, Helen O. Demonstrating Your Program's Worth: A Primer on Evaluation for Programs to Prevent Unintentional Injury. Atlanta, Georgia: National Center for Injury Prevention and Control, 2000.
<http://www.cdc.gov/ncipc/pub-res/demonstr.htm>
- UNAIDS (The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS). Basic Terminology and Frameworks for Monitoring and Evaluation. UNAIDS, 2010.
- UNAIDS. Glossary of Monitoring and Evaluation Terms. Geneva: UNAIDS, 2008.
- Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління /Уклад. Г.Райт, К. Мак-Вікар. - К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1996.
- Амбулаторна психіатрична допомога : методичні вказівки для підготовки лікарів-інтернів до практичних занять / упоряд. Г.М. Кожина, Л.М. Гайчук, К.О. Зеленська. Харків : ХНМУ, 2018. 35 с
- Англійсько-французько-німецько-український словник термінології Європейського Союзу. – К.: К.І.С., 2007.
- Белова Е. И. Основы нейрофармакологии: пособие для врачей. Справочник. Москва: Аспект Пресс, 2010. 176 с.

Бородулин В. И., Ланцман М. Н. Справочник: Болезни. Синдромы. Симптомы. Москва : ООО "Издательство Оникс": ООО "Издательство Мир и Образование", 2006. 896 с.

Вайнер Э.Н., Кастюнин С.А. Краткий энциклопедический словарь: Адаптивная физическая культура. Москва : Флинта: Наука, 2003. 144 с. Текст : электронный. - URL: <https://new.znaniium.com/catalog/product/319935> (дата обращения: 21.05.2020)

Гавенко В. Л., Бітенський В. С., Абрамов В. А. та ін. Психіатрія і наркологія / За ред. В. Л. Гавенка, В. С. Бітенського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Медицина, 2015. 512 с.

Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання/Горошко А., Нарчинська Т., Озимок І., Тарнай В. Київ – 2014- 36 с

Глоссарий терминов в области оценки программ и проектов. / сост. Асанова Д.К., Гезелле-Меербург И., Кошелева Н. и др – Алматы, Printmaster, 2012.- 13 с.

Жабокрицький С. В., Чуприков А. П. Судова психіатрія : навчальний посібник. Київ: МАУП, 2004. 174 с.

Жариков Н. М., Тюльпин Ю. Г. Психиатрия: учебник. Москва : Медицина, 2002. 544 с.

Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии. 2-е изд. Москва: Джангар, 2012. 864 с.

Кемпінські А. Шизофренія / Пер. з польської під ред. Долішньої Н. І. Львів : Видавництво Мс. 2004. 202 с.

Кілієвич, Олександр Іванович. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003.

Когнитивная психология (когнитивизм) // Пси-фактор: [Веб-сайт]. URL: <https://psyfactor.org/hist/psychology-10-6.htm> (дата обращения: 15.05.2020).

Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.

Кравчук, Ірина Вікторівна. Оцінювання державної політики в Україні: монографія/ Ірина Вікторівна Кравчук, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : К.І.С., 2013.

Крамар Ю. А. Суїцидальна поведінка та самоушкодження: організаційні заходи // Нейро News. 2019. 1 лют. (109). С. 39-42.

Левенець І. В. Судова психіатрія: Навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 328 с.

Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 208 с.

Наркоманія // Фармацевтична енциклопедія: [Веб-сайт]. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/1179/narkomaniya> (дата звернення: 09.05.2020).

Никифоров А. С. Неврология. Полный толковый словарь. Москва: Эксмо, 2010. 464 с.

Оксфордский толковый словарь общей медицины // Национальная психологическая энциклопедия: [Веб-сайт]. URL: <http://vocabulary.ru/> (дата обращения: 16.05.2020).

Опришко В. І., Курт-Аметова Г. С. Анксіолітики // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Анксіолітики> (дата звернення: 20.05.2020).

Оцінювання громадянського суспільства: Посібник користувача. - / Сара Репуччі, автор; Український переклад, в рамках Проекту ПРООН “Розвиток громадянського суспільства”. – К.: ПРООН, 2011.

Первомайський В. Б., Ілейко В. Р., Каніщев А. В. Критерії діагностики та експертної оцінки короточасних афективних станів у судово-психіатричній практиці // Архів психіатрії. Київ, 2009. Т. 15, № 1. С. 55-59.

Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / Лендшел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І., Полянського Ю. – К.: К.І.С., 2007.

Посібник з моніторингу – Практичні рекомендації щодо впровадження ефективного моніторингу регіонального розвитку в Україні / Проект “Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні” EuropeAid/125234/C/SER/UA. – К., 2011.

Про внесення змін до Закону України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю": Закон України від 15.01.2009 N 878-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> (дата звернення 12.05.2020)

Про порядок проведення судово-психіатричної експертизи : наказ, порядок, Форма типового документа від 08.05.2018. № 865. Міністерство охорони здоров'я України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18> (дата звернення 06.05.2020)

Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (Дата звернення 18.05.2020)

Психиатрия: Научно-практический справочник / Под ред. Тиганова А.С.. Москва : ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2016. 608 с.

Русско-английский терминологический словарь соответствий по вопросам аудита эффективности и ключевым показателям экономического развития. Издание третье, дополненное и переработанное. М.: НИИ СП, 2009.

Свенцицкий А. Л. Краткий психологический словарь. Москва : Проспект, 2013. 512 с.

Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталого дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 359 с.

Словарь по профориентации и психологической поддержке // Наука и образование: Электронное научное издание: [Веб-сайт]. URL: <http://technomag.edu.ru/doc/42344.html> (дата обращения: 21.05.2020).

Словарь психиатрических терминов: Названия симптомов и признаков // научный центр психического здоровья: [Веб-сайт]. Москва. URL: <http://www.psychiatry.ru/stat/115> (дата обращения: 08.05.2020).

Словник епохи коронавірусу: 20 термінів, які завжди нагадуватимуть про весну-2020 <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52212810>

Словник психологічних термінів // Національний фармацевтичний університет: [Веб-сайт]. Харків. URL: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/> (дата звернення: 08.05.2020).

Сонник Г.Т., Напреєнко О.К., Скрипніков А.М., Животовська Л.В., Напреєнко Н.Ю. Психіатрія і наркологія: підручник. 3-є вид., випр. / ред. О.К. Напреєнко. Київ : ВСВ «Медицина», 2017. 424 с.

Турунов Д. Г. К вопросу об этапах суицидальной активности // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. 2012. Т. 3, вып. 11. С. 133-139.

Чабан О. С., Хаустова О. О. Антидепресанти // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Антидепресанти> (дата звернення: 20.05.2020).

Чала Ю. М., Шахрайчук А. М. Психодіагностика: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХП», 2018. 246 с.

Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с. ,

Терміни в системі громадського здоров'я ***Термінологічний словник***

Третя частина

Укладачі:

*Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Брич В.В., Білак-Лук'янчук В.Й., Маркович В.П.,
Кручаниця В.В., Покотій Н.Й., Яцина А.Т., Іваць-Чабіна А.Ф., Фейса І.І.,
Гуцол І.Я., Дуб М.М., Костенко С.К., Левенець Н.Г., Кабацій Н.О., Левко Л.В.*